

RUSYA ÜLKE RAPORU

GENEL BİLGİLER

Coğrafi Konumu

17 milyon kilometrekareyi aşan alanı ile dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ülkesi olan Rusya, 11 farklı zaman dilimine bölünmüştür. Asya'nın kuzeyinde Kuzey Pasifik Okyanusu ve Avrupa arasında Kuzey Buz Denizine uzanan ülke, 14 ülkeyle sınır komşusudur. Bu ülkeler ve sınır uzunlukları şöyledir: Azerbaycan 284 km, Beyaz Rusya 959 km, Çin (güneydoğu) 3 605 km, Çin (güney) 40 km, Estonya 290 km, Finlandiya 1 313 km, Gürcistan 723 km, Kazakistan 6 846 km, Kuzey Kore 17,5 km, Letonya 292 km, Litvanya (Kaliningrad Oblast) 227 km, Moğolistan 3 441 km, Norveç 196 km, Polonya (Kaliningrad Oblast) 432 km, Ukrayna 1 576 km. Ülkedeki Ural dağlarının batısında bulunan alan Avrupa kıtası içinde sayılmaktadır.

Ülke geneli itibarı ile ılıman iklim kuşağında yer alan Rusya, Karadeniz kıyılarında görülen subtropikal iklimden, yıllık sıcaklık farkının 80°C'ye vardığı Güney Sibiryadaki sert karasal iklime ve kuzeydeki kutup iklimine kadar değişen bir iklim mozağine sahiptir. Ülkenin kuzeyi Arktik kuşağında bulunurken, güneyde Karadeniz kıyılarında subtropikal iklim özellikleri görülmektedir. Doğu Sibiryaya karasal iklimin etkisi altındayken, Rusya'nın uzak doğusu muson yağmurları nedeniyle yıllık 1 000 mm yağış almaktadır.

Rusya Federasyonu topraklarının dörtte üçü düz ovalıktır. Orta Sibiryaya ve Uzak Doğuda sıradağlar bulunmaktadır. Doğu Avrupa düzlüğü Urallar' a, Batı Sibiryaya düzlüğü Altay Dağları'na kadar devam etmektedir. Hazar kıyılarında ise, çoğu yerde yükseklik deniz seviyesinin altında seyretmektedir.

Başkent Moskova'da en sıcak ay Temmuz olup, en düşük ve en yüksek sıcaklık değerleri Temmuz ayında ortalama 13-23 °C. Kentteki en soğuk ay olan Ocak ayında ise ortalama sıcaklıklar en düşük -16 °C ve en yüksek -9 °C. En yağışlı ay Temmuz ayı olup, en az yağış görülen ay ise Mart'tır.

Siyasi ve İdari Yapı

İki parlamentolu bir başkanlık sistemi ile yönetilen Rusya Federasyonu çeşitli federal yapılardan oluşmaktadır. Bu federal yapılar hukuki açıdan eşit birimler sayılmakta olup, aşağıdaki gibi sıralanabilir: 21 Cumhuriyet (ya da Federe Cumhuriyet), 46 Oblast (Rusya'nın bölgeleri; il), 9 Kray (büyük il), 2 Federal kent yönetimi (Moskova ve St. Petersburg), 1 Özerk Oblast (özerk il/Yahudi Özerk Oblastı), 4 Özerk Okrug (küçük özerk il). Bütün bu federal birimler 9 büyük Federal Okrug (çevre) birimi içine alınıp, bu yerlere bağlanmışlardır. Rusya Federasyonu'na bağlı 21 cumhuriyetin her birinin kendi ayrı anayasası ve devlet başkanı (President) vardır. Bu anayasaların Rusya Federasyonu Anayasası'na uyumlu olması ve onunla gelişmemesi gerekmektedir.

Ülkeyi Devlet Başkanı yönetir. Başbakan başkanlığındaki hükümet de yürütme yetkisine sahiptir. Yasama yetkisi ise, Duma (Federal Meclis'in alt kanadı) ve Federasyon Kurulu'ndan (Federal Meclis'in üst kanadı) oluşan Federal Meclis'e aittir.

Vladimir Putin, Mart 2000'de yapılan seçimlerle ülkenin devlet başkanı olurken, 2004'te bu göreve yeniden seçildi. 2008'deki seçimleri, Putin'in desteklediği Dmitriy Medvedev kazandı ve Putin, ertesi gün Medvedev tarafından başbakan olarak atandı. 2012'ye kadar başbakanlık görevini yürüten Putin, seçimle tekrar Rusya'nın devlet başkanı oldu. 2018 yılının Mart ayında yapılan seçimler neticesinde devlet başkanı Vladimir Putin oyların yüzde 76,68'ini alarak seçimi büyük farkla kazanmıştır. 4. kez 6 yıllığına aynı koltuğa oturan Putin'in görev süresi 2024'e kadar uzamıştır.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

Rusya, nüfusundaki sürekli düşüş nedeni ile ciddi bir nüfus sorunu ile karşı karşıyadır. Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasından bu yana nüfusun yaklaşık 4 milyonu ülke dışında çıkmıştır. 2002-2006 yılları arasında nüfusta yıllık ortalama %0,5 oranında daralma gerçekleşmiştir. Dünya Bankası tarafından 2005 yılında yayınlanan bir çalışmaya göre nüfustaki bu azalma bu oranda devam ettiği takdirde, 2050 yılı itibarı ile ülke nüfusunun %30 üzerinde azalacağı tahmin edilmektedir. Birleşmiş Milletler' in ülke nüfusuna yönelik öngörülerini çok daha karamsardır. 146,5 milyon olan ülke nüfusunun Birleşmiş Milletler çalışmalarına göre 2050 yılına doğru 112 milyona gerilemesi beklenmektedir.

Nüfustaki düşüş, geçiş sürecinin yarattığı olumsuz etkilerle artsa da yalnızca bir komünizm sonrası dönem olgusu değildir. Ölüm oranları 1960'larda 11-20 yaş grubu haricindeki tüm yaş gruplarında yükselme eğilimi göstermeye başlamıştır. Ölüm oranlarındaki bu negatif eğilim 1990'larda daha da belirgin hale gelmiştir. 1990'lı yıllarda ölüm oranları ve yeni doğan ölümleri hızla artmıştır. Ölüm oranlarındaki söz konusu yükseliş çevresel faktörlerdeki olumsuzluklar, kötü yaşam koşulları ve sağlık sistemindeki bozulmadan kaynaklanmıştır. Alkol ve sigaranın fazla tüketimi ve kötü beslenme özellikle erkekler arasında kardiyovasküler hastalıklara bağlı ölümlerde ciddi artışa neden olmuştur. Sonuç olarak Rus kadınının ortalama yaşam süresi Rus erkeklerinden çok daha uzun hale gelmiştir. Ortalama yaşam süresinin erkeklerde 64,7, kadınlarda 76,6 olduğu tahmin edilmektedir. Rus hükümeti nüfusla ilgili sorunları önemli bir tehdit olarak değerlendirmektedir; bununla birlikte soruna kısa vadede kalıcı bir çözüm bulunması, ardında yatan derin sosyal sorunlar nedeni ile oldukça zor görünmektedir.

Erkek nüfusun ortalama yaşam süresindeki ciddi kısalmaya rağmen Rusya yaşlanan bir nüfusa sahiptir. Emeklilik yaşı kadınlar için 55, erkekler için ise 60'dır. Bununla beraber yüksek işsizlik nedeni ile çalışan nüfus emeklilik yaşından çok daha önce emekliliğe yönlendirilmektedir. Mevcut emeklilik sisteminin yaşlanan nüfus nedeni ile yetersiz kalacağı düşünülmektedir. Bu nedenle 2002 yılında bir reform paketi uygulamaya konmuştur. Ancak reform paketi ile uygulanmaya başlanan özel finansal kurumların emeklilik fonlarını yönetmesi halk arasında yeterince kabul görmemiştir.

Ortalama ücretler bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Ülke genelinde ortalama ücret düzeyi yaklaşık 30.225 Ruble' dir. Asgari ücret de bölgelere göre değişiklik göstermektedir. Ülke genelinde asgari ücret ortalaması 6.000 Ruble' dir. Ortalama emekli aylığı ise yaklaşık 12.000 Ruble' dir. Okuryazarlık oranı %99,9 olan Rusya'da eğitim harcamalarının GSYİH' ya oranı yaklaşık %5'tir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Rusya, zengin doğal gaz ve petrol kaynaklarının yanı sıra, kömür, alüminyum, bakır, demir, elmas, altın, gümüş maden kaynakları ve ormancılık ürünleri ile dünya ham madde ihracatında önde gelen ülkelerden biridir. Ülkenin sahip olduğu doğal kaynakların üretimi Sovyetler Birliği'nin dağılmasından bu yana artış göstermiştir. Ayrıca dışa bağımlılığın azaltılmasına yönelik alanlarda verimlilik artmış olup, çevre kirliliği konusundaki önlemler de artırılmıştır. Ancak Sovyet döneminin hızlı sanayileşme sürecinden miras kalan çevre problemleri görüldüğünden daha fazla sorun teşkil etmektedir. Başlıca sanayi bölgelerindeki hava ve su kirliliği, tarımsal alanların azalması ve toprak verimliliğindeki düşüş, ormanların özellikle Sovyet dönemi süresince yok edilmesi başlıca çevre sorunlarıdır. Ülkedeki enerji santralleri yeterince denetlenmediği için yüksek miktarda toksik atık üretmekte ve hava kirliliğine neden olmaktadır.

Ülkenin petrol ve doğal gaz sanayisi de çevre standartlarının yeterince uygulanmaması nedeni ile önemli miktarda kirliliğe neden olmaktadır. Çeçenistan'da yasadışı petrol üretimi ve rafine edilmesi sonucunda büyük miktarlarda petrol toprağa sızarak çevre örgütlerinin tepkisine neden olmuştur. Çevre örgütlerinin zaten kirlenmiş durumda olan Hazar Denizi'ne petrol dökülmesi endişeleri bulunmaktadır. Rusya'nın uluslararası çevre standartlarını kabul etme yolunda hareket etmesine rağmen Sibiryaya bölgesinde hidrokarbon üretimine başlanması halinde başta dünyanın en büyük ve en derin taze su deposu olan Baykal Gölü olmak üzere bölgede çevrenin zarar göreceğine ilişkin endişeler bulunmaktadır. Sivil ve askeri nükleer atıklar da çevre sorunlarına neden olmaktadır. Ülkenin birkaç bölgesinde radyoaktif kirlilik tespit edilmiştir.

GENEL EKONOMİK DURUMU

Rusya Federasyonu, büyük bir ekonomik gücün temeli olan doğal kaynaklara ve insan gücüne sahip dünyadaki belli başlı ülkelerden biri konumundadır. Rusya'nın sahip olduğu zengin doğal kaynak rezervleri ülke için büyük bir şans olmakla beraber ülke ekonomisi açısından bazı sakıncaları da beraberinde getirmektedir. Son on yıllık süreçte yüksek düzeyde seyreden petrol fiyatları ve elverişli ticaret hadlerinin ülkenin son yıllarda sağladığı güçlü büyümenin itici gücü olduğu düşünülmektedir. Ancak yapılan bilimsel çalışmalar uzun vadeli büyüme ve ekonomideki doğal kaynaklara bağımlılık arasında negatif bir korelasyon olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun nedeni "Dutch Disease Hollanda Sendromu" olarak adlandırılan durumdur. Aşırı değerlenmiş döviz kuru doğal kaynak dışı sektörlerde büyümeyi olumsuz etkilemektedir.

Ülkenin geniş yüzölçümü emek, doğal kaynaklar ve iş merkezleri arasında büyük mesafelere neden olduğu için ekonomik olarak bir dezavantaj oluşturmaktadır. Ülkedeki nehirlerin çoğunluğu doğu batı yönünde değil, kuzey güney yönünde akmaktadır. Bu nedenle denize ulaşım çok zordur. Bu nedenlerle ülkedeki taşımacılık maliyetleri uluslararası ortalama maliyetlerin yaklaşık 3 katı kadar yüksektir.

Sovyet döneminde uygulanan merkezi planlama nedeniyle tüketim malları ve hizmet sektörlerinin göz ardı edilmesi söz konusu sektörlerin 1990'lı yıllar boyunca önemli büyüme göstermesine neden olmuştur. Resmi verilere göre hizmet sektörünün GSYH'deki payı 1990'larda %36'nın altında iken, 1995'ten bu yana %55 ve %60 arasında olmuştur. Bununla birlikte hizmet ve sanayi sektörü verileri transfer fiyatlandırması uygulamaları nedeni ile gerçekleri tam olarak yansıtmamaktadır. Transfer fiyatlandırması ülkedeki petrol şirketlerinin düşük vergi uygulaması olan bölgelerde tamamı kendilerine ait olmak üzere kurdukları şubelerine ucuz fiyatlardan satış yaptıkları yaygın bir uygulamadır. Hizmet sektöründe faaliyet gösteren bir ticari kuruluş olarak kaydettirilen bu şubeler, petrol ya da gazı pazar fiyatlarından satmakta ve büyük kar elde etmektedir.

Merkezi planlama ve sahip olduğu zengin kaynaklar nedeni ile Rusya'da sanayi sektörü ağır sanayi yönünde gelişmiştir. Yakıt, enerji ve metalürji üretimi toplam sınıai üretimin %35'ten fazlasını oluşturmaktadır. Elektrik ve gıda üretiminin sınıai üretimdeki payının yaklaşık %25 olduğu göz önünde bulundurulduğunda ileri teknoloji ve tüketim malları üretiminin Rus ekonomisinde çok küçük bir payı olduğu ortaya çıkmaktadır. Tekstil sektörünü de kapsayan hafif sanayinin de sınıai üretimdeki payı çok cüzi düzeydedir.

Ekonomi büyük ölçekli sınıai işletmelerin hâkimiyetindedir. KOBİ'lerin GSYH'den aldıkları pay, yalnızca %10-15 civarındadır. Bu oran, genellikle gelişmiş pazar ekonomilerinde ve geçiş ekonomilerinde %50 civarında veya daha da üzerindedir. Küçük ölçekli işletmelerin ekonomide yeterince rol alamamasının en önemli nedenlerinden biri yoğun vergi uygulamaları ve karmaşık hukuki düzenlemelerdir.

Büyük işletmeler, yüksek düzeyde seyreden uluslararası petrol ve metal fiyatları ve bununla birlikte Ruble' de ki devalüasyon nedeniyle ortaya çıkan girdi maliyetlerindeki düşüş sayesinde elde ettikleri yüksek karlardan istifade ederek otomotiv gibi sektörlerde gerçek değerinin çok altında fiyatlardan varlıklar edinmiştir.

Sanayi Moskova, St. Petersburg, Yekaterinburg ve Nizhny Novgorod kentlerinde yoğunlaşmıştır. Bu büyük kentler geçiş sürecini diğer kentlere göre daha iyi yönetmiş, üretimde çeşitlilik sağlamıştır. Tomsk ve Novosibirsk gibi daha küçük kentler Sovyet rejimi tarafından yaratılan sanayi merkezleridir. Sibiry ve ülkenin en doğusundaki bölgeler hala sanayileşmemiş durumdadır. Bu bölgeler ham madde ve enerji üssü konumundadır. Sovyet planlamacıların ölçek ekonomisinin faydalarından yararlanmak üzere yürüttükleri politikalar neticesinde bir büyük işletme ya da bir grup işletme belirli bir kentin ya da bölgenin tüm yerel ekonomisinin temelini oluşturmuştur. Bu durum, işsizlik yardım programlarının da bulunmaması ile birlikte iflas eden işletmelerin kapatılmasını güç bir siyasi karar haline getirmiştir.

Rusya'nın ekonomisi, yetkililerin etkili politika reformları ve daha yüksek petrol fiyatları sayesinde 2015-16 resesyonundan sonra toparlanmıştır. Yaptırımlarla ilgili belirsizliğin ruble ve petrol üretimi kesintileri üzerindeki etkisine rağmen, ülkenin dış pozisyonu 2018'de katılmıştır. Cari hesap fazlası (IMF tahminlerine göre 100 milyar dolara yakındır) rekor seviyeye ulaşmıştır. Ülkenin dış borcu ise %10'un üzerinde seyrederek azalmıştır. Enflasyonun 2016 yılında %7,1'den 2018'de %2,8'e düşmesine karşın, iç talebin toparlanmasına, son zamanlardaki rublenin değer kaybına ve geçici faktörlerin azalmasına bağlı olarak 2019'da %5,1'e yükselmesi beklenmektedir. Enflasyonun, ana rakam olan %7,5 ile merkez bankasının

kontrolü altında kalacağı düşünülmektedir. Devlet serveti fonu durgunluk sırasında kullanıldığından kamu borcu (%15 GSYİH) ve hizmetleri düşüktür. 17 yıldır iktidarda olan Vladimir Putin, Mayıs 2018'de altı yıllık yeni bir cumhurbaşkanlığı görevine başlamıştır. Mayıs 2018 tarihli kararında, 2021 yılına kadar altyapı, sağlık ve eğitim harcamalarını her yıl GSYİH'nın %1.1'ine yükseltmeyi taahhüt etmiştir. Buna rağmen mali politika kısıtlayıcı kalmaya devam etmektedir. Çünkü 2017/19 üç yıllık bütçesi, her yıl petrol dışı açığın yüzde bir oranında düşürülmesini öngörmektedir. 2014'ten bu yana ilk önce fazlalık yaratması planlanan 2019-2021 bütçesi, yetkililer tarafından benimsenen ihtiyatlı stratejiyi yansıtmaktadır. Amaç, yeni yaptırımlar veya yeni bir küresel kriz durumunda, 200 milyar ABD dolarını yağmurlu fonlarda depolamak ve dönem boyunca 62 milyar dolarlık fazla vermektir. Genel olarak, kısıtlı petrol üretimi, KDV'deki artış (%18'den %20'ye), yaptırımlarla ilgili belirsizlik ve sıkı finansal koşullar bu yılki ekonomik performansa katkıda bulunacaktır. Rusya, düşük rekabet gücü, yetersiz yatırım ve üretim kapasitesi, hammadde bağımlılığı, elverişsiz iş ortamı, yapısal reformların eksikliği ve yaşlanmakta olan nüfus gibi birçok zorlukla karşı karşıyadır.

Tarım ve Hayvancılık

Ülkenin kuzey bölgelerindeki toprak yapısı tahıl ve benzeri diğer ürünler üretimi için elverişli olmadığından üretim, Rusya'nın güney bölgeleri ile batı Sibirya'da gerçekleştirilmektedir. Ülkenin kuzeyinde ise hayvancılığa ağırlık verilmiştir. Ülkenin tarım için elverişli olmayan coğrafi koşulları ve üç yılda bir hüküm süren kuraklık ülke topraklarının yalnızca %32'sini tarım için kullanılabilir kılmaktadır. Ülke topraklarının %45'i ise ormanlık araziden oluşmaktadır. Kereste en önemli ihraç kalemlerinden biridir.

Kimyevi maddelerin aşırı kullanımı, endüstriyel kirlilik, toprağın yoğun işlenmesi ve bazı bölgelerdeki yanlış ürün seçimi toprağın verimliliğini düşürmüştür. Sovyet döneminde zorla gerçekleştirilen tarımın kolektivizasyonu, çoğu tarımsal işletmede verimsizliği beraberinde getirmiştir. Kronik sermaye yetersizliği ve devlet yardımlarına bağımlı olmak bugünkü işletmelerin karşılaştığı sorunlardır. Anayasada toprakta özel mülkiyet hakkı teyit edilmekle birlikte, mevcut yasal düzenlemede bu hak henüz tanınmamıştır. Ayrıca, arazinin alınacak kredilerde teminat olarak gösterilememesi çiftçilerin kredi imkânlarını ortadan kaldırmaktadır. Bu husus işletmelerdeki verimsizliğin de kaynağını teşkil etmektedir. Ülkedeki sorunlu çiftliklerin desteklenmesinin devlete maliyeti üst düzeydedir. Putin hükümeti tarafından çok sayıda devlet yardımının kaldırılmasına rağmen ülkedeki çiftlikler çok sayıda doğrudan sübvansiyon ve vergi indiriminden yararlanmaktadır. Söz konusu çiftlikler aynı zamanda bütçe tarafından finanse edilen düşük faizli, elverişli kredilerden yararlanmakta ve bunları geri ödememektedir. Ülkedeki çiftlikler hem bölgesel hem de yerel düzeyde desteklenmektedir.

Rusya Federasyonu belli başlı kereste üreticisi ve ihracatçısı konumundadır. 75 milyar m3 stoku olduğu tahmin edilmektedir. Bu rakam dünya rezervlerinin 1/4'ünden fazlasını oluşturmaktadır. Kereste alanlarının hızlı biçimde kullanımı, üretimi doğuya kaydırmıştır. Sibirya'da işlenmiş kereste üretiminin 1/3'ü gerçekleştirilmektedir. Sovyetler Birliği dağıldığında, Rus balıkçılık endüstrisi dünyada Japonya, ABD ve Çin'den sonra 4. sırada yer almaktaydı. Halen, taze ve dondurulmuş dünya balık üretiminin %25'i ile dünya konserve balık üretiminin üçte biri Rusya'da gerçekleştirilmektedir. Ancak SSCB'nin dağılmasının ardından büyük üretim kayıpları gösteren sektör, çok yavaş büyümektedir.

Hayvansal üretim de 1990'lı yılların başındaki seviyeden oldukça uzak olmasına rağmen artış eğilimindedir. Rus halkının küçük alanlarda yaptığı üretim halen toplam hayvancılık üretiminin %52'sini teşkil etmektedir. Rus Hükümeti hayvancılık sektörünün gelişimi için etkin tedbirler almaktadır. Yeni ulusal güvenlik stratejileri çerçevesinde gıdada kendi kendine yetmeyi ve ithalata bağımlılığı kırmayı öncelikli hedefler arasına koyan Rusya'nın gıdada tam anlamıyla kendine yeterli duruma gelebilmesi için, başta et, süt ve sebze gibi ürünlerde dışa bağımlılığın azaltılması gerektiği vurgulanmaktadır.

Tarım Bakanlığı ve bağımsız kuruluşların verilerine göre Rusya'da bugün bazı temel gıda ürünleri içinde yerli ürünlerin payı: Tahıl %100, Patates %99, Sıvıyağ: %92, Süt: %83, Et: %75, Balık: %70, Şeker: %60, Tuz: %50 Rusya'ya bazı ürünlerin başlıca ithalatçısı konumundaki ülkeler ise: Tavuk ve domuz eti: ABD, Patates: Hollanda, Balık: Norveç, Sığır eti: Brezilya, Sığır ve domuz eti: Avrupa Birliği, Süt, şeker, tuz: Belarus, Sıvıyağ, tuz: Ukrayna.

Sanayi

Rusya, komünizm dönemi sonrasında enerji yoğun, teknolojik olarak geri kalmış ve düşük katma değerli işleme ve savunma sanayilerine dayalı bir sanayi sektörü devralmıştır. Devlet sübvansiyonlarının büyük ölçüde kaldırılması ve geleneksel pazarların dağılması sonrasında çok az işletme uluslararası pazarlarda rekabet edebilmiştir.

Sovyet döneminde sübvansiyonlar sektördeki sınıai işleme düzeyine göre dağıtılmıştır. Sonuç olarak komünizm sonrası dönemde sübvansiyonların kaldırılmasından en fazla zarar gören sektörler teknolojik olarak en gelişmiş sektörler olmuştur. Havacılık ve uzay sanayii gibi karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olunan sektörlerde bile yatırım eksikliği ve insan kaynağı kaybı gibi nedenlere üretim kayıpları meydana gelmiştir. Üretimdeki sürekli kayıplar sanayi sektörü üretiminin 1998 yılında 1990 yılı seviyesinin %45'ine gerilemesine neden olmuştur.

Başlıca sektörler içinde tüketim malları ve makine inşa sektörleri üretim düşüşünden en çok etkilenen sektörler olmuştur. İmalat sanayi üretim artışı, petrol ve gaz sektörleri üretim artışını ancak 2005 yılında geçebilmiştir. Savunma sanayi harcamaları 1990'larda hızla düşmüş, bu da geçmişte önemli ayrıcalıklar tanınan savunma sanayi üretimini son derece olumsuz etkilemiştir. Sektördeki söz konusu gidişat 1999 yılında tersine dönmüş ve savunma sanayi üretim artışı artan savunma harcamaları ve silah ihracatı nedeniyle iki haneli rakamlara ulaşmıştır. Rusya, 80 kadar ülkeye silah ihraç etmektedir. Rus malı silah ithalatı yapan ülkeler arasında Çin, Hindistan, Cezayir, Venezüella, İran, Malezya ve Sırbistan gibi ülkeler bulunmaktadır.

Yakıt, enerji ve metalürji üretimi toplam sınıai üretimin %35'ten fazlasını oluşturmaktadır. Elektrik ve gıda üretiminin sınıai üretimdeki payının yaklaşık %25 olduğu göz önünde bulundurulduğunda ileri teknoloji ve tüketim malları üretiminin Rus ekonomisinde çok küçük bir payı olduğu ortaya çıkmaktadır. Tekstil sektörünü de kapsayan hafif sanayinin de sınıai üretimdeki payı çok cüzi düzeydedir. Rus hükümeti, ülkenin doğal kaynak ihraç ederek gelişmesini sürdüremeyeceğinin bilincinde olarak özellikle hafif sanayinin gelişmesine dönük politikalar oluşturmaktadır. Hükümet, bunun için öncelikle yurt içindeki talep, sonra BDT ve diğer ülkelere yönelik ihracat için üretim yapacak sanayi tesisleri için yabancı sermaye de dâhil olmak üzere çeşitli unsurları harekete geçirme gayretindedir.

Sanayi, genellikle Moskova, St. Petersburg, Yekaterinburg, Novosibirsk ve Nizhny Novgorod kentlerinde yoğunlaşmıştır. Bu büyük kentler geçiş sürecini diğer kentlere göre daha iyi yönetmiş, üretimde çeşitlilik sağlamıştır. Lojistik sorunlar nedeniyle yatırımlar tüketim merkezlerine yakın yerlerde yoğunlaşmıştır. Moskova, St. Petersburg ve Rostov Bölgesi üretim ve dağıtım kanallarına yönelik yatırımların arttığı bölgeler olarak ön plana çıkmaktadır. Öte yandan, özellikle son dönemde, Ural bölgesinin açılım merkezi Yekaterinburg ve Sibirya bölgesine açılım kapısı olarak değerlendirilebilecek Novosibirsk'de de yatırım ve sanayi alanında kayda değer gelişmeler yaşanmakta ve bu bölgeler yatırım için uygun bölgeler haline gelmektedir.

Madencilik

Rusya'nın olağanüstü zenginlikteki doğal kaynak rezervleri ülkeyi dünyanın başlıca mineral kaynaklarından biri haline getirmektedir. Pek çok maden ve mineralde ülke, dünyanın en önemli üreticisi ve ihracatçısı konumundadır. Özellikle büyük petrol ve metal cevherleri bulunmaktadır. Metal cevherleri içinde altın cevheri rezervleri önemli yer tutmaktadır. Rusya, dünya petrol üretiminin yaklaşık %11'ini, doğal gaz üretiminin dörtte birini, nikel ve kobalt üretiminin ise beşte birini gerçekleştirmektedir. Ülke aynı zamanda önemli bir kömür, demir cevheri, demir dışı metaller, altın, platin ve elmas üreticisidir. Ülkedeki minerallerin üretimi genellikle tek bir işletme tarafından gerçekleştirilmekte olup, bu işletmeler dünya piyasalarını da yönlendirmektedir.

1990'larda metallere olan iç talebin düşüş göstermesi ile demir ve demir dışı metallerin ihracatında önemli artış meydana gelmiş olup, ülke çok sayıda anti damping önlemi ve diğer korumacı önlemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle ülkenin en önemli sektörlerinden biri olan çelik sektörü daha az ticari engelle karşılaşma olasılığı olan, daha düşük katma değerli çelik ürünlere kaymıştır. Bu ürünler, ABD ve Avrupa' da çelik üretimine girdi olmuştur. Gerileyen dünya metal fiyatları ve yükselen enerji maliyetleri sektörü sıkıştırmaya başlamış ve verimliliği artırmaya dayalı yeniden yapılandırma ve modernizasyon ihtiyacı giderek öne çıkmıştır. Bu ihtiyaç, o zamana kadar dış pazarlara açılma sürecini başarı ile yöneten işletmeler için bile önemli hale gelmiştir.

Rusya'nın dünya kanıtlanmış petrol rezervlerinin %5-6'sını ve dünya doğal gaz rezervlerinin üçte birini karşıladığı tahmin edilmektedir. Ülke aynı zamanda dünyanın en büyük kömür üreticilerinden biridir. Petrol sektörü 2004 yılına kadar özel sektörün kontrolünde iken bu durum 2004 yılında devlet kontrolündeki Yuganskneftegaz'ın Rosneft isimli şirketinin Yukos petrol şirketini devralması ile fiili olarak değişmiştir. Rusya'da petrol üreten belli başlı firmalar, Yukos, Lukoil, BP/TNK, Surgutneft, Sibneft, Tatneft, Sidanco, Slavneft, Rosneft'tir. Boru hattı operatörü Transneft hala kamu işletmesi olarak faaliyet göstermekte olup, petrol boru hatlarında tekel konumundadır.

Ülkedeki zorlu iş ortamına rağmen 2000 yılından itibaren tesis edilen siyasi ve ekonomik istikrar sayesinde petrol sektörüne çok sayıda yabancı yatırımcı giriş yapmıştır. Sektördeki off shore gelişmelerin büyük çoğunluğu İngiliz-Hollanda ortaklığındaki Royal/Dutch Shell ve Amerikan Exxon Mobil şirketlerince finanse edilmiştir. Önemli kömür yataklarına sahip Rusya'da kömürcülük sektörü Sovyet planlamacılar tarafından üretimin ekonomik olmadığından belirlenmesinden itibaren 1980'lerden beri bir krizle karşı karşıyadır. Ülkenin en büyük kömür yatakları kuzeyde bulunmaktadır.

Turizm

Rusya yılda ortalama 22 milyon turist tarafından ziyaret edilmektedir. Bu rakam 2000'li yılların başlangıcından bu yana fazla bir değişiklik göstermemiştir. Ziyaretçilerin yaklaşık 2/3's i eski Sovyet Cumhuriyetlerinden gelmektedir. Ancak bu ziyaretçilerin çoğunluğunu ülkeye çalışmak üzere gelen göçmenler teşkil etmektedir. Almanya, Finlandiya, ABD, İngiltere, İtalya, Fransa ve Japonya ülke turizmi açısından başlıca pazarlardır. Son yıllarda Güney Kore de önemli bir pazar olmaya başlamıştır. Dış kaynaklı turizm gelirleri 2000 yılında 3, 4 milyar \$ iken, 2006 yılında 7, 6 milyar \$'a ulaşmıştır. 2007 yılının ilk yarısında ise turizm gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık %35 artmıştır. Rusya, tur paketlerinin pahalı olması, otel altyapısının yeterli olmaması ve otel fiyatlarının yüksek olması, vize temininde sıkıntılar bulunması, güvenlikle ilgili olumsuz imaj gibi nedenlerle yeterli turist sayısına ulaşamamaktadır.

Ülkenin turizm altyapısı yeterince gelişmemiştir. Tesisler yeterli kalitede değildir. Fakat söz konusu durum uluslararası zincirler tarafından yapılan yatırımların artmasıyla birlikte değişmeye başlamıştır. Yine de otel kapasitesi yeterli değildir. Otelcilik sektörü 2000'li yılların başından itibaren gelişmeye başlamıştır. Mevcut otel altyapısını geliştirmeye yönelik projelerin büyük çoğunluğu Moskova'da gerçekleştirilmiştir. Buna rağmen Moskova'daki yatak kapasitesi kenti ziyaret eden işadamlarını ve turistleri ağırlamak için yeterli değildir. Moskova'da yaklaşık 70 000 yatak kapasiteli yaklaşık 170 otel bulunmaktadır. Batı standartlarında oda sayısı ise yaklaşık 5 000'dir. 2008 yılı başı itibarı ile Moskova'da 11 tane beş yıldızlı, 18 tane dört yıldızlı ve 9 tane üç yıldızlı otel bulunmaktadır. Ayrıca kentte çok sayıda Sovyet döneminden kalma, eski tip otel bulunmaktadır. Dünyanın önde gelen beş yıldızlı otel zincirleri 1990'ların ortalarından itibaren pazara girmeye başlamıştır. Bunlar arasında Moskova, St. Petersburg ve Novgorod'da otelleri bulunan Radisson (ABD), Kempinski (Almanya), Marriott International (ABD), Intercontinental (İngiltere), Holiday Inn (ABD), Best Western (ABD), Hyatt (ABD), Rocco Forte (İngiltere) ve Sheraton (ABD) yer almaktadır. Söz konusumarkalar üst gelir düzeyindeki yabancı işadamlarına ve turistlere hitap etmektedir. Moskova merkezinde dört ve beş yıldızlı otel inşaatları devam etmesine rağmen en fazla talep kaliteli ve uygun fiyatlı üç yıldızlı otellere yöneliktir. Ülkeyi ziyaret eden yabancı turistlerin en fazla tercih ettiği kentler ise St. Petersburg, Moskova ve Moskova'nın kuzey doğusundaki "Altın Halka" olarak adlandırılan bölgedir. Rus turistler için en popüler ülkeler Türkiye, Çin ve Mısır'dır. Bu ülkelerin tercih edilmesinin ticari gerekçeleri de bulunmaktadır.

Ulaştırma Altyapısı

Rus demiryolları, işletilen demiryolu hatlarının uzunluğu ve büyüklüğü bakımından dünyada ABD'dekinden sonra ikinci ulaşım sistemi olup elektrikleştirilmiş ana demiryollarının uzunluğu bakımından ise dünyada ilk sıradadır. Rusya Federasyonu, tek başına, bütün dünya demiryolları yük nakli hacminin yüzde %20'sini ve yolcu nakli hacminin yüzde%10'u gerçekleştirmektedir. Demir yolları ülkenin nakliye sisteminin başlıca unsuru olup, ülkenin toplam yolcu ve yük ulaşımındaki payı ise yüzde %40'ını aşmaktadır. Coğrafi konumu bakımından, Rus demiryolları, Avrasya demiryolu ağının ayrılmaz bir parçası olup Avrupa ve Doğu Asya demiryolu sistemlerine direkt olarak bağlıdır.

Limanlar üzerinden Kuzey Amerika nakliye sistemleri ile bağlantı kurulabilmektedir. Yolcu taşımacılığı sistemi Sovyet dönemi sonrasında değişmeye başlamıştır. Trafikteki özel araç sayısı hızla artmıştır. Yolcu taşımacılığında demiryolları %42, havayolları %22 paya sahiptir. Şehir içi

yolcu taşımacılığında metro önemli bir yer tutmaktadır. Sekiz kentte (Moskova, St. Petersburg, Nizhny Novgorod, Kazan, Novosibirsk, Samara, Yekaterinburg ve Volgograd) metro bulunmaktadır. 870 000 km uzunluğunda (bunun 738 000 km'si asfaltlıdır) karayolu ağına sahip olan ülkede, karayollarının durumu batı standartlarının gerisindedir. Yollardaki ölümlü kazalar yüksek düzeydedir.

2000'li yıllarla birlikte, hava trafiği ve yolcu sayısında önemli ölçüde artış gözlenmektedir. Hava taşımacılığı sisteminde ve filolarda hala modernizasyon ihtiyacı bulunmaktadır. 1990'ların başında tekel durumunu kaybeden ulusal havayolu şirketi Aeroflot' un yanı sıra yerel Rus havayolları şirketleri (S7, Ural Havayolları Utair, vs.) ve yabancı havayolu şirketlerinin rekabeti bulunmaktadır. Moskova'da üç büyük havalimanı (Sheremetyevo, Domodedovo and Vnukovo) bulunmaktadır. Dördüncü havalimanı olan Bykovo yalnızca kargo taşımacılığı ve acil uçuşlara tahsis edilmiştir. Uluslararası uçuşlar Sheremetyevo ve Domodedovo üzerinden gerçekleştirilmektedir. Hükümet, Rusya'nın uzak doğusu ile ülkenin diğer bölgelerinin birbirine bağlanmasını sağlamak üzere bölgesel havacılığın geliştirilmesine özel önem vermektedir. Bu kapsamda 2013 yılı Nisan ayında yeni bir Federal program uygulamaya konulmuştur. Program çerçevesinde yerel havalimanlarının altyapılarının yenilenmesini de kapsayan bölgesel havacılığın geliştirilmesine dönük 101 milyar Ruble' lik kaynak tahsis edilmiştir.

Limanlar

Rusya Federasyonu 63 limana sahiptir. Baltık kıyılarında St. Petersburg ve Kaliningrad, Karadeniz'de Novorossiysk, Tuapse, Soçi, Kuzeydeki Murmansk ve Arhangelsk, Pasifik'te Vladivostok, Nakhodka, Magadan ve Petropalovsk en önemli limanlardır. Ülkenin Karadeniz'de 12 limanı mevcuttur.

Artan petrol ihracat hacimleri ile başa çıkılabilmesi için limanlarda yatırıma gereksinim bulunmaktadır. Transneft, ihracat kapasitesinin artırılmasına dönük çeşitli projeler yürütmektedir. Ülkenin petrol ihracatının büyük bölümünün Transneft tarafından taşınmasına rağmen artan ihracat hacimleri nedeni ile özellikle Karadeniz limanları için demiryolları da kullanılmaktadır. Limanlara demiryolu ile ulaşan ham petrol daha sonra tankerlere yüklenmektedir. Ayrıca, Karadeniz'deki limanlardan Tuapse, Gelincik ve özellikle Kavkaz limanı için modernizasyon projeleri başlatılmaktadır.

Telekomünikasyon

Mobil iletişim hizmetleri GSM, CDMA-450, AMPS ve DAMPS standartlarında sağlanmaktadır. GSM %80 pazar payı ile pazara hakim durumdadır. Pazardaki mobil iletişim şirketleri Mobile TeleSystems (MTS, pazarın %31'ine sahip), Megafon (pazarın %29'una sahip) ve Vimpelcom (pazarın %23'üne sahip)'dur. Pazardaki rekabet pazara 2013 yılında dördüncü bir aktörün girmesi ile daha da artmıştır. Söz konusu şirket, İskandinav bir şirketin Rusya şubesi olan Tele2'dir. Şirket, 2013 yılı Nisan ayında VTB Bank tarafından 3,6 milyar dolara satın alınmış olup, Ekim 2013'te de %50 hissesi bir konsorsiyuma satılmıştır. 2014 yılında ülkenin başlıca telefon operatörü olan ve çoğunluk hissesi devlete ait olan Rostelecom, mobil operasyonlarını Tele2 ile birleştirmiştir. Söz konusu birleşme 2015 yılı ilk çeyreği itibarı ile pazarda %15 pay sahibi olarak Rusya'daki dördüncü büyük operatör haline gelmiştir. Söz konusu ortak girişim, 2014 yılı Nisan ayında Federal Anti Tekel Kurumundan bölgesel bir mobil operatör olan Sotel'in

tamamını satın alma izni almıştır. Şirket, 80.000 3G ve 4G baz istasyonu kurmaya dönük 3 yıllık bir yatırım programı ilan etmiş olup, ülkenin üçüncü büyük operatörü olmayı amaçlamaktadır.

Rusya’da internet erişimi ve kullanımı giderek artmaktadır. İnternet kullanıcılarının sayısı 2014 yılı itibarı ile tahmini olarak 95,2 milyondur. Kullanıcıların büyük çoğunluğu interneti ulusal ve uluslararası haberler, eğlence ve sosyal medya için kullanmaktadır. Elektronik ticaretin rolü de giderek önem kazanmaktadır. Online perakendeciliğin mağaza dışı perakendecilikten aldığı pay Euromonitor’e göre 2014 yılında %69’a ulaşmıştır.

Enerji

Gaz sektörü devlet kontrolündeki Gazprom egemenliği altındadır. Novatek, Lukoil, Rosneft, Surgutneftegaz, Gazpromneft doğal gaz üretimi gerçekleştiren diğer şirketlerdir. Gazprom, dünya doğalgaz rezervlerinin üçte birini kontrol etmektedir. İç fiyatlar dünya fiyatlarının yaklaşık %20’si kadardır. Ucuz doğal gaz Rus sanayi sektörünü desteklemekte ve hane halkı enerji fiyatlarını düşük düzeyde tutmaktadır. Sanayi sektöründeki kullanıcılar için uygulanan fiyatların liberalize edilmesi yönünde bir karar alınmış bulunmaktadır. Bu kararda enflasyon endişeleri rol oynamıştır. Rusya dünyadaki dördüncü büyük elektrik enerjisi üreten ve tüketen ülke konumundadır. Ülkede 440 adet enerji istasyonu bulunmaktadır. Elektrik üretiminin büyük bölümü jeotermal üretime dayanmaktadır. Bunun %46’sı gaz, %18’i kömür ile elde edilmektedir. Üretim %18’i ise hidroelektrik kaynaklıdır. Elektrik üretiminin %17’si ise nükleer santrallerden elde edilmektedir. Termal üretimin %60’ı kojenerasyon (kombine ısı ve güç tesisi) ile elde edilmektedir. Rusya,10 yerde 31nükleer enerji tesisi işletmektedir. Yenilenebilir enerji kaynaklarının toplam üretimdeki payı yalnızca %1’dir.

Rus hükümeti enerji sektöründe reforma 2002 yılında başlamıştır. Reform programının amacı eskiyen enerji ve ısıtma altyapısının yenilenmesidir. Yeniden yapılanma ile enerji üretim, nakil ve satış şirketlerinin birbirinden ayrılması ve özelleştirmesi gerçekleştirilmiştir. Hatlar ise yasal denetim altına alınmıştır. Elektrik piyasasının liberalizasyon süreci 2011 yılında tamamlanmıştır. Üreticilerin Pazar fiyatlarını oluşturmasına izin verilmemekte, dağıtım hatları devlet kontrolü altında tutulmaktadır. Reorganizasyon sonucunda Inter RAO UES isimli şirket Rusya’da elektrik enerjisi ihracatı ve ithalatında en önemli şirket olmuştur. Yabancı ve Rus sermayeli şirketlerin enerji sektöründeki yatırımlarının toplam tutarı yaklaşık 27 milyar Dolardır. Yatırımlarının karşılığında 2020 yılı itibarı ile 186GW yeni kapasite yaratma taahhüdünde bulunmuşlardır. Uluslararası Enerji Ajansı’na göre ülkede elektrik kesintilerini önlemek ve gelecekteki talebi karşılamak için enerji sektöründe 2030 yılına kadar 440 milyar Dolar tutarında yatırım ihtiyacı oluşacaktır. Bu da yeni enerji üretim kapasitesi yaratmak ve mevcut tesisleri modernize etmek anlamına gelmektedir.

Bankacılık

Rusya’daki ticari bankacılık 1980’li yılların sonunda şekillenmiştir. 1988 yılında kooperatifler yasası ile devlet bankaları dışında ilk bankalar oluşturulmuştur. 1990’lı yılların başındaki enflasyonist dönemde bankacılık karlı hale gelmiş, bankalar asli bankacılık görevleri dışındaki faaliyetlerden önemli kazançlar elde ederek genişlemişlerdir. 1994 yılında banka sayısı 2500’ün üzerine çıkmıştır. Sıkı olmayan düzenleme ve lisans politikaları da sayısal artışta etkili olmuştur. Bankalar, Rusya Federasyonu’ndaki özelleştirme ile de büyük işletmelerin hisselerine sahip olmuşlardır. 1995 sonrasında Rublenin aşırı değerlenmesi ve bankaların bu

ortamda dövizde açık pozisyon almaları ve önemli miktarda (vadeli) forward kontrata gitmeleri 1998 krizinde bankaları taahhütlerini yerine getiremez durumda bırakmıştır. Diğer taraftan, kurun baskı altında, reel faizlerin ise yüksek olduğu kriz öncesi dönemde bankalar kısa dönemli hazine kağıtlarına yatırım yapmışlardır. Ağustos 1998 de devletin moratoryum ilan etmesi bankaları likidite problemi ile karşı karşıya bırakmış, devalüasyon sonrası aktiflerde yabancı para cinsinden çok büyük düşüşler oluşmuştur. Bu ise bankaların büyük kısmının batmasına sebep olmuş ve devlet desteği olmaksızın faaliyetlerini sürdürmelerini imkansız hale getirmiştir.

Perakende Sektörü

Rusya perakende pazarı büyüklüğünün 2022 yılı itibarı ile yaklaşık 1,5 milyar Dolar büyüklüğe ulaşması ve Rusya'nın Çin, ABD, Hindistan ve Japonya'dan sonra dünyanın beşinci büyük perakende pazarı olması beklenmektedir. 2011 yılı itibarı ile perakende sektöründe istihdam edilen çalışan sayısı 4, 2 milyondur. Bu rakam 71, 4 milyonluk toplam çalışan nüfusun %5, 9'una tekabül etmektedir. Ülkede perakende satışlar 2006-2011 döneminde ortalama %12, 3 oranında artış kaydetmiştir. 2011 yılında satışlar 2006 yılına göre %78, 7 oranında artmıştır. Rusya'daki perakende satışların %60'ı grocery (bakkaliye) ürünlerinden, %40'ı ise diğer ürünlerden oluşmaktadır.

Perakende mağaza zincirleri Rusya perakende pazarında en önemli role sahip kuruluşlardır. X5 Perakende Grubu, satışlardan aldığı pay itibarı ile süpermarket-hipermarket zincirleri dâhil olmak üzere tüm perakende pazarında lider konumdadır. Şirket hipermarket ve süpermarket zincirlerinin yanı sıra online alışveriş de başlatmıştır. X5'in pazardaki dominant konumuna rağmen 2011 yılında Magnit outlet sayısı ve satış alanı bakımından pazarda lider konuma gelmiştir. Magnit faaliyet alanını süpermarket ve hipermarket zincirleri dışında yeni bir kanal yaratmak sureti ile ilaç/eczacılık ürünleri satışı gerçekleştiren Magnit kozmetik mağazaları kurarak geliştirmiştir. Rusya perakende sektöründe rekabet, büyük perakende zincirlerinin ülkenin belli başlı büyük kentlerine ve bölgelerine nüfuz etmelerinin bir sonucu olarak büyük ölçüde artmıştır. Rusya'da perakendecilik faaliyetleri refah düzeyi ve altyapı faktörlerine bağlı olarak büyük kentlerde yoğunlaşmıştır. Ancak büyük kentlerdeki yoğun rekabet ve yüksek kiraların kar marjlarını giderek kısıtlaması ile birlikte perakende kuruluşlarının orta vadede daha küçük kent ve bölgelerdeki faaliyetlerini artırma arayışına gitmesi beklenmektedir. Bu bölgelerdeki tüketicilerin hükümetin adil gelir dağılımına yönelik olarak aldığı önlemler neticesinde harcanabilir gelir seviyelerinde artış olması beklenmektedir.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Doğrudan Yabancı Yatırımlar

Doğrudan yabancı yatırımlar (DYY) 1990'lar süresince Rusya'nın büyüklüğü ve ekonomik potansiyeline rağmen yetersiz düzeyde kalmıştır. Siyasi istikrarsızlık, ekonomik belirsizlik, yasal boşluklar ve ülkedeki iş ortamını olumsuz yönde etkileyen düzenlemeler ve vergi yükü ülkeye doğrudan yabancı yatırım girişini olumsuz yönde etkileyen unsurlar olmuştur. 2000'li yılların başından itibaren doğrudan yabancı yatırımlar dikkate değer artış kaydetmeye başlamıştır. 2016 yılında gerçekleşen doğrudan yabancı yatırımlar, 2015 yılına göre %62'lik bir artış göstererek 19 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Bu artışta, devlet şirketi Rosneft'in %19,5'lik hissesinin, İngiltere-İsviçre ortaklığı Glencore ve Katar Devlet Fonu konsorsiyumuna, 10,5 milyar Euro (11,3 milyar Dolar) karşılığında satışı etkili olmuştur (UNCTAD, 1 Şubat 2017). Ülkedeki doğrudan yabancı yatırımların tutarı 2016 yılında 351 milyar Dolar, yurtdışına çıkan yatırımların tutarı ise 395 milyar Dolar'dır. İş ortamının belirsizliği ve bu alanda yaşanan sorunlara rağmen Rus pazarının sunduğu güçlü fırsatlar nedeni ile ülkeye yabancı yatırım girişinin artmaya devam edeceği düşünülmektedir.

Özel Ekonomik Bölgeler

Rus hükümeti ülkenin doğal kaynaklara dayalı ekonomisini inovasyona dayalı bir ekonomiye dönüştürme vizyonuna destek olması amacı ile "Özel Ekonomik Bölgeler" kurulması kararı almıştır. Ekonomik Gelişme ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan "Özel Ekonomik Bölgeler" (ÖEB) kurulmasına ilişkin kanun tasarısı Duma'dan 08.07.2005 tarihinde geçmiş ve ardından Federasyon Konseyi'nde 13.07.2005 tarihinde onaylanmış olup, 23.07.2005 tarihinde Devlet Başkanı Vladimir Putin tarafından imzalanmıştır. Aynı tarihte Putin tarafından, özel ekonomik bölgelerin oluşturulması için bir federal ajans kurulmasına dair kararname de imzalanmıştır. ÖEB'ler ülkeye yatırım çekmekte en etkili enstrümanlardan biridir. Halihazırdaki mevzuata göre 4 farklı türde 28 ÖEB bulunmaktadır:

Sanayi ve İmalat bölgeleri: Tataristan Cumhuriyeti (Alabuga), Lipetsk, Samara, Sverdlovsk, Pskov ve Kaluga bölgeleri.

Teknoloji ve İnovasyon bölgeleri: Moskova, St. Petersburg, Tomsk ve Moskova Bölgesi (Dubna) ve Tataristan Cumhuriyeti.

Turizm bölgeleri: Altay Cumhuriyeti, Buryatya Cumhuriyeti, Altay Bölgesi, Stavropol Bölgesi, Primorsky Bölgesi, Krasnodar Bölgesi kümelenmesi, İnguşetya Cumhuriyeti, Dağıstan Cumhuriyeti, Kuzey Osetya-Alania Cumhuriyeti, Adigeya Cumhuriyeti, Kbardino-Balkar Cumhuriyeti, Karaçi-Çerkes Cumhuriyeti, Çeçen Cumhuriyeti.

Liman bölgeleri (lojistik merkezleri kurulmasına yönelik olarak): Ulyanovsk (Volga bölgesi), Murmansk ve Khabarovsk (Uzakdoğu) bölgeleri.

Özel ekonomik bölgelerde bilim ve araştırma laboratuvarları bulunmaktadır. 2013 yılı Aralık ayı itibarı ile özel ekonomik bölgelerde faaliyet gösteren 338 şirket bulunmaktadır. Bu şirketler arasında 24 ülkeden önde gelen yabancı işletmeler de yer almıştır. Bunlar arasında Ford, Yokohama, 3M, Air Liquide, Rockwool, Hayat, Novartis gibi dev firmalar da yer almaktadır. Planlanan yatırımların toplam hacmi 12 milyar Dolar'ın üzerindedir.

Teknoloji ve inovasyon bölgelerinde yerleşik işletmeler 350 adet sınai patent temin etmiştir. Boeing, Airbus, Apple gibi dünyanın en büyük şirketleri bu bölgelerde üretilen ürünleri satın almaktadır. Bölgelerde yerleşik üreticilerin Philips, Samsung, IBM gibi şirketlerle ortaklıkları da bulunmaktadır.

Halihazırda bölgelerdeki şirketler arasında teknik işbirliği yaratılması ve kümelenmeler oluşturulması üzerinde yoğunlaşmıştır. Samara bölgesindeki Togliatti ÖEB (otomotiv ana ve yan sanayi kümelenmesi), Litpetsk Bölgesi ÖEB (otomobil lastikleri kümelenmesi), Ulyanovsk limanı (havacılık ekipmanları kümelenmesi) kümelenme çalışmalarına örnek teşkil etmektedir. Asya Organize Sanayi Bölgesi, Türk firmalarının en yoğun olarak bulunduğu ÖEB'dir. Özel ekonomik bölgelerde yatırımcılara sağlanan ayrıcalıklar yatırımcının masraflarını % 30'a kadar düşürebilmektedir.

Özel Ekonomik Bölgelerde Tanınan Ayrıcalıklar

Vergi Kolaylıkları

Gelir vergisi: ÖEB sakinleri için % 20 yerine % 0 ila % 13,5 arasında uygulanır. Bir kümelenme içerisinde yer alan Teknoloji ve İnovasyon bölgeleri ve Turizm bölgelerinde yerleşik firmalar gelir vergisinden muaftır. 10-15 yıl için taşımacılık ve emlak vergilerinden muafiyet bulunmaktadır. Federal düzeyde yatırımcılar arazi vergisinden 5 ila 10 yıllığına muaf tutulmaktadır. Bölgelerde yatırımcılara devlet destekli modern taşımacılık, sosyal, gümrük ve diğer altyapı hizmetleri sağlanmaktadır. Bölgelerde özel gümrük rejimi uygulanmaktadır. Söz konusu özel rejim, serbest gümrük bölgesi rejimi olup, ÖEB alanı içinde yerleşik yatırımcılar ithalatta gümrük vergisi ve KDV'den muaftır. Bürokratik engellerin azaltılması amacı ile "tek pencere" uygulaması getirilmiştir. Uygulama kapsamında yatırımcı bürokratik işlemlerle ilgili tüm dokümanları özel bir kuruluşa ibraz etmekte ve böylelikle yatırım projesinin ilk aşamalarında zamandan tasarruf edilmektedir. Kalifiye insan kaynaklarına erişim daha kolaydır. Kalifiye yabancı personel istihdamında kolaylaştırılmış bir göçmenlik rejimi uygulanmaktadır.

ÖEB mukimi statüsü elde edilmesi için 4 adım gerekmektedir:

Şirket Kaydı ve İş Planı Yapılması

R.F. Ekonomik Kalkınma Bakanlığı'na başvuru yapılması;

Uzman komitesi tarafınca başvurunun kabul edilmesi;

Yatırımcı, Ekonomik Kalkınma Bakanlığı ve ÖEB yönetimi arasında üçlü bir sözleşmenin imzalanması.

İş Kurma Mevzuatı

Rus mevzuatına göre şirketler, ancak yetkili devlet kuruluşlarına kayıt işleminden sonra hükmi şahsiyet kazanmaktadır. Rusya Federasyonu'nda tamamen yabancı sermayeli şirket kurmak da mümkündür. Yabancı firmalar Rusya Federasyonu'nda şirket kurabilecekleri gibi temsilcilik ofisi de oluşturabilirler. Bu açıdan, yabancı şirketlerin kayıt işlemleri iki başlık altında yapılmaktadır. Bunların birincisi tescil (registration) işlemi, diğeri ise kabul (accreditation) işlemidir.

Tescil işlemi yabancı sermayeli firmalara, Rusya Federasyonu'nda kar sağlayıcı işlemler dahil olmak üzere her türlü ticari ve ekonomik içerikli faaliyette bulunma hakkı sağlamaktadır. Buna karşılık akredite firmalar kendi ülkelerindeki ana firmanın temsilcisi olarak ve genellikle kar getirici faaliyette bulunmamak üzere kayıt işlemi yaptırmış olmaktadır.

Temsilci ofislerin temel fonksiyonu, Rusya dışındaki merkez ofisin ticari ilişkilerini kurmak ve yürütmek, onun adına pazarlama çalışmaları yapmak, gerektiği takdirde kontratlar imzalamaktır. Rusya Federasyonu kanunlarına göre temsilci ofislerin ayrı kanuni şahıs hükmiyeti yoktur. Temsilci ofisleri bizzat ticari aktivitede bulunmaları ve Rusya Federasyonu kaynaklı gelir elde etmeleri halinde ise normal bir şirket gibi vergi yükümlüsü sayılıp vergilendirilirler.

Temsilci Ofisler

Ruble ve/veya döviz hesabı açabilirler.

Temsilci ofisler giderlerini Ruble ve döviz hesaplarından karşılayabilirler. (kiralara, maaşlar, iktisadi kıymet alımı, reklam ve pazarlama giderleri gibi)

Temsilci ofisler gümrükleme yapabilirler, stok tutabilirler.

Temsilci ofisler, ofis kira ödemelerinde KDV'den muaftır.

Temsilci ofislerin kullanımı için geçici olarak ithal edilen ofis ekipmanları ve taşıtlar gümrük vergi ve harçlarına tabi değildir. Ancak gümrük idaresi yeni bir uygulama başlatarak, nakil vasıtalarında muaf tutulan tutar kadar depozito talep etmektedir (19.02.1999 N.01-14/223 Gümrük İdaresinin Kararıyla 14.01.99 tarihinden itibaren muafiyet kaldırılmıştır).

Diğere taraftan, Rus mevzuatına göre yabancı tüzel ve gerçek kişiler yatırımcı olarak ortaklıklarda ve/veya ekonomik topluluklarda da yer alabilirler. Yabancı ortaklı ticari işletmeler iki şekilde kurulabilmektedir. Ortaklıklar, yeni bir işletmenin kurulması veya mevcut bir işletmenin hisselerinin yabancı yatırımcı tarafından satın alınması ile oluşturulabilir. Ticari işletmelerde sermayeye katılım parasal değerler, maddi varlıklar, menkul kıymetler, kullanma hakları şeklinde olabilir. Sermaye katkısı olarak yurtdışından gönderilen dövizler Rubleye çevrildikten sonra sermaye olarak yatırılabilir. Yabancı, gerçek veya tüzel kişiler tarafından kurulan şirketler ise limited ve anonim şirket ile mevzuatın imkan tanıdığı ortaklık

statüleri şeklinde oluşturulmaktadır. Limited Şirket Kanunu Ocak 1998 yılında yayınlandığı için bu tarihe kadar, yabancı sermayeli şirketlerin Anonim şirket şeklinde oluşturulduğu görülmektedir. Kanun çıkana kadar, Limited Şirketlerle ilgili belirsizlikler de yabancı şirketleri bu yola itmıştır. Kanun, bu belirsizlikleri ortadan kaldırmıştır.

Limited Şirketler: Kuruluş ve yönetim işlemleri Anonim şirketlere göre daha basittir. Bir veya birkaç kişi tarafından kurulmuş ve sermayesi paylara bölünmüş ticari topluluklardır. Limited şirketlerin kurucuları şirketin borçlarından sorumlu değildir ve muhtemel zararlar için şirketteki payları kadar risk taşırlar. Ticaret Siciline kaydedildiği anda kurulmuş sayılırlar.

Anonim Şirketler (ZAO): Anonim Şirketler açık veya kapalı olarak kurulabilmektedir. Bu husus, kuruluş sözleşmesinde ve şirket unvanında belirtilir. Temel fark hisse devrindedir. Açık anonim şirketlerde hissedarlar kendi hisselerini diğer ortaklardan habersiz 3. kişilere devredebilirler. Hissedarların sayısı için bir sınırlama yoktur. Kapalı anonim şirketlerde ise hisse devrinde diğer ortaklara öncelik tanınır. Hissedar sayısı 50'den fazla olamaz.

Şirket tüzüğünde görevler sınırlandırılmamışsa, Rusya Federasyonu'nda genel müdür unvanını haiz yöneticiler geniş yetkilerle donatılmıştır. Bu durumun yabancı firma kuran şirketlerimizce dikkate alınmasında yarar bulunmaktadır. Şirketlerin kayıt işlemi için müracaat edecekleri birimler arasında olan Rusya Federasyonu Devlet Kayıt Odasına ilişkin adres ise aşağıda yer almaktadır:

State Registration Chamber

3/5 Smolensky Blv. Moscow

RF Chamber of Commerce and Industry

Ul. Ilyinka 6, Moscow.

Öte yandan, şirket kuruluşu sırasında kurucuların yabancı olması halinde, vatandaşı oldukları ülke makamlarından alınacak, şirket kurmasında sakınca olmadığına dair belge istenilmektedir. Bu belgeyi şirket kuracak Türk uyruklu kişiler, T.C. Moskova Büyükelçiliği Konsolosluk kısmından temin edebilmektedir.

DIŞ TİCARET

2000 yılından itibaren Ruble' nin yeniden değerlenmeye başlaması ve petrol ihracat gelirlerindeki artış sayesinde yeniden artmaya başlayan iç talebe bağlı olarak küresel kriz öncesinde ithalatta artış eğilimi gözlenmiştir. İthalat hacmi 2008 yılında %31 artış göstermiştir. Küresel mali kriz nedeni ile iç talepte düşüş olmuş; bu nedenle ülkenin ithalat hacminde 2009 yılında ciddi ölçüde daralmıştır. 2010 yılında krizden çıkış sürecinin başlaması ile birlikte Rusya'nın ihracatında %31, ithalatında ise %37 artış olmuştur. 2013 yılında ülkenin dünyaya ihracatı yalnızca %0,3 artış kaydetmiştir. Aynı dönemde dünyadan ithalat ise %0,5 oranında artmıştır. Düşen petrol fiyatları ve Ruble' nin değer kaybı nedeni ile dış ticaret hacmi 2014 yılında %8 oranında azalmıştır. Ülkenin dünyadan ithalatı %10,3, dünyaya ihracatı %6,7 daralmıştır.

2018 yılı ihracatı 2017'ye göre %25 oranında artışla 449.347 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılı ithalatı 2017'ye göre %4 oranında artışla 238.151 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılı ihracatında önde gelen ülkeler, Çin, Hollanda, Almanya, Belarus ve Türkiye'dir. 2018 yılı ithalatında önde gelen ülkeler, Çin, Almanya, ABD, Belarus ve İtalya. Türkiye, ülkenin ithalatında 12. sıradadır. (Trademap) 2018 yılı verilerine göre, Rusya'nın ihracatında ilk sıralarda, ham petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen ham yağlar, taşkömürü, taşkömüründen elde edilen briketler, topak ve benzeri katı yakıtlar, demir/alaşimsız çelikten yarı mamuller, buğday ve mahlut, işlenmemiş alüminyum yer almaktadır. Rusya'nın ithalatında ise, tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış), telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar, kara taşıtları için aksam, parçaları, ısı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar, otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları, otomatik bilgi işlem makineleri ve üniteleri ilk sıralarda bulunmaktadır. 2018 yılı verilerine göre %1,2 payla dünya ithalatında 22. sıradadır. 2018 yılı verilerine göre %2,3 payla dünya ihracatında 14. Sıradadır (Trademap).

Tablo 1: Dış Ticaret Göstergeleri (milyar \$)

Yıllar	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
İhracat	524,8	527,3	497,8	343,9	285,5	359,2	449,3
İthalat	316,2	314,9	286,6	182,7	182,6	228,2	238,2
Denge	208,6	212,4	211,2	161,2	103,2	130,9	211,2
Hacim	841,0	842,2	784,4	526,6	468,1	584,4	687,5

Kaynak: Trademap

Tablo 2: Rusya'nın İhraç Ettiği Başlıca Ürünler (milyon \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018
2709	Ham petrol (petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar)	73,7	93,3	129,0
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	46,0	58,2	78,1
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	45,2	14,1	63,7
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. Katı yakıtlar	8,9	13,5	17,0
1001	Buğday ve mahlut	4,2	5,8	8,4
7207	Demir/alaşımzsız çelikten yarı mamuller	4,5	6,0	8,0
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	4,1	43,4	7,5
7601	İşlenmemiş alüminyum	5,0	5,5	5,3
7102	Elmaslar	4,8	4,7	5,0
4407	Uzunlamasına kesilmiş, biçilmiş ağaç; kalın >=6 mm	3,2	4,0	4,5
7403	Aritilmiş bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	2,4	3,6	4,1
7110	Platin, paladyum, rodyum, iridyum, osmiyum, rutenyum (ham, pudra vb.)	2,4	3,3	3,6
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. Fazla	2,4	3,1	3,4
3105	Azot, fosfor ve potasyum gibi; iki/üçünün karışımları	2,6	2,7	3,4
2707	Yüksek sıcaklıkta taşkömürü katranının damıtılmasından elde yağlar ve diğer ürünler	0,4	1,2	3,2
3102	Azotlu mineral/kimyasal gübreler	2,2	2,3	2,8
0303	Balıklar (dondurulmuş)	2,0	2,1	2,6
7201	Dökme demir (pik) aynalı demir (kütle, blok vb. İlk şekillerde)	1,2	1,6	2,2
8411	Turbojetler, turbo-propeller, diğer gaz türbinleri	1,5	2,0	2,1
3104	Potaslı mineral/kimyasal gübreler	1,9	2,1	2,0

Kaynak: Trademap

Tablo 3: Rusya'nın İthal Ettiği Başlıca Ürünler (milyon \$)

GTİP	ÜRÜN	2016	2017	2018
8517	Telli telefon-telgraf için elektrikli cihazlar	6,7	8,4	9,4
8708	Kara taşıtları için aksam ve parçaları	5,7	7,9	9,0
3004	Tedavide/korunmada kullanılmak üzere hazırlanan ilaçlar (dozlandırılmış)	6,9	8,4	7,8
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	6,0	6,7	7,3
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	6,6	1,7	7,1
8471	Otomatik bilgi işlem makineleri, üniteleri	3,8	5,1	5,9
8419	Isı değişikliği yöntemi ile maddeleri işlemek için cihazlar	6,1	6,9	2,6
2818	Suni korendon alüminyum oksit ve hidroksit	1,3	1,5	2,2
8481	Muslukçu, borucu eşyası-basınç düşürücü, termostatik valf dahil	1,6	1,8	2,0
8707	Kara taşıtları için karoserileri	1,1	1,5	2,0
8704	Eşya taşımaya mahsus motorlu taşıtlar	1,0	2,0	2,0
3002	İnsan ve hayvan kanı, serum, aşı, toksin vb. Ürünler	1,4	1,8	2,0
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	1,3	1,7	1,9
9018	Tıp, cerrahi, dişçilik, veterinerlik alet ve cihazları	1,6	1,7	1,9
8429	Dozerler, greyder, skreyper, ekskavatör, küreyici, yükleyici vb.	0,7	1,5	1,8
6403	Ayakkabı; yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii, suni vb kösele	1,1	1,5	1,7
8479	Kendine özgü fonksiyonlu makine ve cihazlar	1,3	1,7	1,7
8421	Santrifüjle çalışan kurutma, filtre, arıtma cihazları	1,3	1,6	1,7
8701	Traktörler	0,7	1,7	1,6
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	1,1	1,4	1,6

Kaynak: Trademap

Dış Ticarete Başlıca Partnerleri

Tablo 4: İhracat (milyon \$)

Ülkeler	2016	2017	2018
Çin	28.021	37.525	56.041
Hollanda	29.255	34.630	43.471
Almanya	21.258	15.491	34.096
Belarus	14.051	15.537	21.820
Türkiye	13.698	12.930	21.345
Güney Kore	10.027	12.101	17.832
Polonya	9.099	10.570	16.540
İtalya	11.931	9.805	16.406
Kazakistan	9.427	11.924	12.923
ABD	9.426	9.885	12.534
Japonya	9.384	10.500	12.453
Finlandiya	6.535	8.148	11.373
İngiltere	6.997	5.646	9.770
Ukrayna	6.280	7.941	9.523
Belçika	5.741	6.799	9.210
Fransa	4.851	3.275	7.782
Hindistan	5.313	5.426	7.752
Mısır	3.783	3.878	7.137
Çekya	2.694	2.862	4.897
Cezayir	3.966	1.891	4.802

Kaynak: TradeMap

Tablo 5: İthalat (milyon \$)

Ülkeler	2016	2017	2018
Çin	38.087	48.373	52.218
Almanya	19.451	22.740	25.510
ABD	11.066	12.590	12.682
Belarus	9.406	10.692	12.179
İtalya	7.845	9.850	10.590
Fransa	8.492	9.125	9.562
Japonya	6.680	7.764	8.819
Güney Kore	5.113	6.920	7.009
Ukrayna	3.951	4.936	5.461
Kazakistan	3.612	4.600	5.296
Polonya	3.958	4.676	5.141
Türkiye	2.148	3.441	4.216
İngiltere	3.432	4.027	4.037
Çekya	2.767	3.217	3.775
Hollanda	3.021	3.646	3.693
Vietnam	2.465	3.329	3.624
İspanya	2.474	3.083	3.397
Finlandiya	2.478	3.400	3.380
Hindistan	2.397	2.896	3.225
İsviçre	1.952	2.210	2.628

Kaynak: TradeMap

DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER

Dış Ticaret Politikası

Rusya Federasyonu'nun Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkeleri ile Serbest Ticaret Anlaşması bulunmaktadır. Ülkenin Avrupa Birliği ile de Şubat 1996'dan geçerli olmak üzere bir ortaklık ve işbirliği anlaşması bulunmaktadır. Rusya, Beyaz Rusya ve Kazakistan arasında 1 Ocak 2010 tarihinden itibaren Gümrük Birliği kurulmuş bulunmaktadır. Birliğe 2014 yılında Ermenistan ve 2015 yılında Kırgızistan da dahil olmuştur.

Rusya Federasyonu Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) 1993 yılı Haziran ayında başvurmuştur. Ülkenin Örgüte üyeliğine ilişkin belgeler, Örgütün 8. Bakanlar Konferansında, 16 Aralık 2011 tarihinde, İsviçre'nin Cenevre kentinde üye devletlerin bakanları tarafından onaylanmıştır. Söz konusu belgeler, Rusya'nın üyeliğine ilişkin şart ve taviz belgelerini, Rusya'nın ticaret rejimine ilişkin reformları ve DTÖ'ye üyelik çerçevesinde üstlendiği taahhütleri içeren bir pakettir. Rusya Federasyonu, DTÖ'ye katılımının onaylanması sürecinin tamamlandığını 23 Temmuz 2012 tarihinde Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Sekreteryası'na resmi olarak bildirmiştir. İç onay sürecini tamamlayan Rusya, 23 Ağustos 2012 tarihinden itibaren DTÖ'nün 156'ncı üyesi olmuştur.

Rusya, 2006-2007 yıllarında BDT üyesi ülkelere sağlamakta olduğu ucuz enerji desteğini önemli ölçüde daraltmıştır. Bu da ülkenin ucuz gazı bundan böyle Sovyet dönemi sonrası bir işbirliği desteği olarak kullanmayacağı anlamına gelmektedir. Bununla birlikte Rusya'nın Sovyet dönemi sonrasında yeniden ekonomik entegrasyon için BDT yerine Avrasya Ekonomik Topluluğu'nu (Eurasec) daha verimli bir araç olarak görmeye başladığı gözlenmektedir. 2000 yılı Nisan ayında kurulan Eurasec, halihazırda Rusya, Beyaz Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan ve Özbekistan'dan oluşmakta olup, Ermenistan, Ukrayna ve Moldova üyelik öncesi gözlemci statüsündedir. 250 milyon nüfuslu potansiyel bir pazar olan Eurasec'in birinci hedefi bir Gümrük Birliği oluşturmaktır. Bu hedefe yönelik çok küçük bir ilerleme kaydedilmiş olsa da, söz konusu ilerlemeler, tarifelerin çoğunluğunda şimdiden bir düzenleme olması nedeni ile önemli görülmektedir. Eurasec 2006 yılında entegre bir döviz piyasası kurulması yönünde anlaşmaya varmıştır. Rusya ve Kazakistan bölgeye finansman sağlanması amacıyla yönelik olarak Avrasya Kalkınma Bankası'nı kurmuştur. Banka, 1,5 milyar Dolar tutarında kayıtlı sermayeye sahiptir.

Rusya Federasyonu tarafından ihracat ürünlerimizin ülkeye girişine getirilen bir kolaylık, ülkemizin ithalatta uygulanan ülke preferans sistemine dahil edilmesidir. Sovyet döneminden beri (1974) uygulanan bu sistem, 1992 yılında tekrar düzenlenmiş olup, ülkemiz, gelişmekte olan ülkeler statüsünde mütalaa edilerek, Rusya Federasyonu'na ihracat edilecek Türk mallarının %25 oranında gümrük vergisi indirimi ile ülkeye girmesine imkan sağlanmıştır (GSP). Ancak Rusya, ithalatta uyguladığı Genel Preferanslar Sistemine dahil madde gruplarında bir azaltmaya gitmiştir. Bu uygulama ile ülkemizin belli başlı ihracat ürünlerinden tekstil, deri eşya, şekerleme mamulleri, makarna, temizlik maddeleri, bisküviler liste dışında kalmıştır.

Bavul Ticareti

Bavul ticareti, Rusya'nın Türkiye olan ticari ilişkilerinde 1990'lı yıllarda oldukça büyük bir yere sahip olmuştur. Bavul ticareti günümüzde her iki ülkedeki gelişmeler paralelinde önemini yitirmeye başlamıştır. Bu tür ticaretten zarar gören Rusya ticaretin yasal zemine oturtulması amacıyla aldığı tedbirleri daha da sıkılaştırmıştır. Rusya'nın aldığı önlemlerin yanı sıra kargo yoluyla yapılan taşımalarda son zamanlarda taşıma maliyetlerinin çok yükselmesi, gümrüklerde yapılan kontrollerin sıklaştırılması ve mallara el konulması ya da nakliye sırasında kaybolması gibi riskler kargo ticaretinin de yasal ticarete doğru gidişini hızlandırmaktadır.

Avrasya Ekonomik Birliği

Rusya Federasyonu, Kazakistan ve Beyaz Rusya arasında kurulan Avrasya Gümrük Birliği ve üçüncü ülkelere yönelik ortak gümrük tarifesi uygulaması 1 Ocak 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Birliğin kurallarını derleyecek olan Ortak Gümrük Kanunu da 1 Temmuz 2010 tarihinde yürürlüğe girmiştir. 1 Temmuz 2011 tarihinden itibaren de iç gümrükler iptal edilmiştir. Avrasya Gümrük Birliği'nin temelini Avrasya Ekonomik Topluluğu "The Euroasian Economic Community (EvrAzEs)" oluşturmaktadır. Avrasya Gümrük Birliğine 2014 yılında Ermenistan ve 2015 yılında Kırgızistan da katılmıştır.

1 Ocak 2015 tarihinde Avrasya Ekonomik Birliği Antlaşması imzalanmıştır. Avrasya Ekonomik Birliğinin amacı üye ülkelerin ekonomilerini güçlendirmek ve bu ülkelerin küresel pazarlardaki rekabet edebilirliklerini geliştirmektir.

Gümrük Birliği kapsamında, RF’de yerleşik herhangi bir Türk firması, ithalatını RF gümrüklerinde gerçekleştirmiş olduğu ve/veya RF’de ürettiği herhangi bir ürünü (hassas ürünler veya tarife kontenjanı gereken ürünler saklı kalmak kaydıyla) fatura, sevk irsaliyesi ve satış sözleşmesi belgeleri ile birlikte, üye ülkelere gümrüksüz sevk edebilecektir.

Gümrük tarifeleri 1 Ocak 2010 tarihi itibarı ile tek tarife haline gelmiştir. Ayrıca bu tarihten itibaren lisans ve tarife dışı engellerde de ortak uygulamaya geçilmesi planlanmıştır. Ortak Gümrük Kodu ise 1 Temmuz 2010 tarihinden itibaren uygulamaya başlamıştır.

İthalat Rejimi

İthalat Lisansı

Televizyon, tütün ürünleri, etil alkol ve votka, silah, patlayıcılar, askeri malzeme, radyoaktif maddeler ve atıklar, narkotik maddeler, kıymetli maden ve taşların ithalatında ithal lisansı alınması gerekmektedir. Söz konusu lisanslar genel olarak Ticaret Bakanlığı tarafından verilmektedir.

İhracat Rejimi

İhraç Vergileri

Rusya Federasyonu gelir elde etmek amacıyla bazı mallar itibarıyla ihracat vergisi uygulamasına geçmiştir. Başlangıçta bu vergi doğal gaz ve petrole konmuşken zaman içerisinde diğer mallara da yayılmıştır. Vergi %5 ile 30 arasında değişmektedir. Vergi konulan bazı önemli maddeler gübre, kağıt, kereste, bazı demir ve demir dışı metallerdir.

Tarifeler ve Diğer Vergiler

İthalatta Uygulanan Vergiler

İthal mallar genel olarak üç çeşit vergiye tabidir:

- Gümrük vergileri
- KDV
- Bazı ürünlere uygulanmakta olan özel tüketim vergileri.

Rusya “Uluslararası Armonize Eşya Tanımı ve Kodlama Sistemi”ni kullanmaktadır. Buna göre ülkeye giriş yapacak mallar, 97 ürün kategorisinden biri içinde değerlendirilmekte olup, gümrük vergileri gümrüklerde bu sınıflandırmaya göre uygulanmaktadır. Gümrük vergileri yüzde olarak ya da birim başına Avro cinsinden veya bu iki yöntemin birleşimi üzerinden uygulanmaktadır.

Rusya’da birçok mal grubunda gümrük kıymetlerinin tesbiti açısından referans fiyat uygulaması yapılmaktadır. Rus Gümrük İdaresince fiyat açısından riskli olduğu değerlendirilen bazı mallarda belirlenen asgari kıymetlerin altında kalan beyanlar kabul edilememekte, malın

girişine ancak asgari kıymet üzerinden vergi alınması kaydıyla izin verilmektedir. Bu uygulama Gümrük Teşkilatı içinde sirkülerler yoluyla yürütülmekte ve kamuya ilan edilmemektedir.

Buna karşın, referans fiyat uygulaması bulunmayan mallar açısından ise, beyan edilen fiyatların gerçeğe uygunluğunu tespit için her bir gümrük kapısı bağımsız hareket edebilmektedir.

Bağımsız Devletler Topluluğu'ndan ithalatta gümrük vergisi muafiyeti bulunmaktadır. En Çok Kayrılan Ülke (MFN) statüsündeki ülkelerden ithalatta en düşük gümrük vergisi oranları uygulanmaktadır.

Rusya ile ticaretle yaklaşık 130 ülke MFN statüsünden yararlanmaktadır. Bu ülkeler arasında Rusya ile bir "Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması" bulunan AB ülkeleri de yer almaktadır. Birliğe Mayıs 2004'te katılan yeni üyeler de Anlaşma kapsamına bu tarihten itibaren alınmıştır.

Rusya Federasyonu tarafından ithalatta uygulanmakta olan gümrük vergilerine ilişkin bilgiye aşağıdaki linkten ulaşılması mümkündür.

<http://www.alta.ru/taksa-online/en/>

Gümrük Vergisi Dışındaki Vergiler

İthalatta gümrük vergisi dışında uygulanan vergiler Katma Değer Vergisi ve Özel Tüketim Vergisidir. Uygulanan Katma Değer Vergisi oranı %18'dir. Ancak, sınırlı temel gıda malları ile çocuklara yönelik gıda ve giysilerde uygulanan oran ise %10'dur.

Özel tüketim vergisi ise lüks tüketim mallarına uygulanmaktadır. Bu vergiye tabi mallar ise alkol, bira, sigara, puro, tütün, petrol, düşük oktanlı otomobil benzini, yüksek oktanlı gaz, dizel yakıt, makina yağları, 90 beygir üzerindeki otomobillerdir.

Rusya Federasyonu tarafından ithalatta uygulanmakta olan gümrük vergisi dışındaki vergilere ilişkin bilgiye aşağıdaki linkten ulaşılması mümkündür.

<http://www.alta.ru/taksa-online/en/>

Ülkede uygulanan gümrük vergisi dışındaki tüm vergiler için:

http://www.nalog.ru/eng/taxation_in_russia/

Preferans Sistemi (GPS)

Rusya Federasyonu, Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi çerçevesinde Türkiye'nin de dahil olduğu bazı ülkelerden yapılan ithalatta bazı ürünlerin gümrük vergilerinde %25 oranında indirim uygulanmaktadır. Bu indirimden yararlanmak için FORM A menşe belgelerinin ibraz edilmesi gerekmektedir.

Tablo 6: GSP Kapsamındaki Ürünler

02	Etler ve yenilen sakatat
03	Balıklar, kabuklu hayvanlar vb.
Hariç:	
0305	Somon balığı , Mersin balığı ve bunlardan havyar
04	Süt ürünleri, kuş ve kümes hayvanlarının yumurtaları, tabii bal vb.
05	Tarifenin başka yerinde belirtilmeyen hayvansal menşeli ürünler
06	Canlı ağaçlar ve diğer bitkiler, yumrular vb. kesme çiçekler ve süs yaprak
07	Yenilen sebzeler ve bazı kök ve yumrular
08	Yenilen meyvalar ve yenilen sert kabuklu meyvalar, turuncgillerin ve kavunların kabukları
09	Kahve, çay, paraguay çayı ve baharat
1006	Pirinç
11	Değirmencilik ürünleri, malt, nişasta, buğday glütenu, inülin
12	Yağlı tohum ve meyvalar, muhtelif tane, tohum ve meyvalar, sanayide ve tıpta kullanılan bitkiler, saman ve kaba yem
13	Lak, sakız, reçine ve diğer bitkisel özsu ve hülusalalar
14	Örölmeye elverişli bitkisel maddeler, tarifenin başka yerinde belirtilmeyen bitkisel ürünler
15	Hayvansal ve bitkisel katı ve sıvı yağlar ve bunların parçalanma ürünleri, hazır yemeklik katı yağlar, hayvansal ve bitkisel mumlar
Hariç:	
1509	
1517 ila 152200	
16	Et, balık, kabuklu hayvanlar, yumuşakçalar veya diğer su omurgasızlarının müstahzarları
1801 00 000	Kakao dane ve kırıkları
1802 00 000	Kakao kabukları, iç kabukları, zarları ve diğer kakao döküntüleri
20	Sebzeler, mayvalar, sert kabuklu mayvalar ve bitkilerin diğer kısımlarından elde edilen müstahzarlar
Hariç:	
200110 000	
2009 50	
2009 70	
2103	Soslar ve müstahzarları, çeşni ve lezzet verici karışımlar, hardal unu ve irmiği, hazır hardal
2104	Çorbalar, et suları ve müstahzarları, karışım halindeki homojenize gıda müstahzarları
2401	Yaprak tütün, tütün döküntüleri
25	Tuz, kükürt, topraklar ve taşlar, alçılar, kireçler ve çimento
Hariç:	
2501 00 910	
2529 21 000	
2529 22 000	
26	Metal cevherleri, cüruf ve kül
3003	Tedavide veya korunmada kullanılmak üzere birbirleriyle karıştırılmış iki veya daha fazla unsurdan oluşan ilaçlar (3002, 3005 ve 3006 pozisyonlarındaki ürünler hariç) (Dozlandırılmamış veya perakende satılacak şekilde ambalajlanmamış)
32	Debagatte ve boyacılıkta kullanılan hülusalalar, tanenler ve türevleri, boyalar, pigmentler ve diğer boyayıcı maddeler
3301, 3302	Uçucu yağlar, rezinoitler, sanayide hammadde olarak kullanılan koku veren maddelerin karışımları
3402	Yüzeyaktif organik maddeler (sabunlar hariç), yüzeyaktif müstahzarlar, yıkama müstahzarları ve temizleme müstahzarları (3401 pozisyonundakiler hariç)
35	Albüminoid maddeler, tutkallar, enzimler
3923	Plastiklerden eşya taşınmasına veya ambalajlanmasına mahsus malzemeler, plastikten kapaklar, kapsüller vb.
4001	Tabii kauçuk, balata vb.

4403 41 000, 4403 49	Diğer işlenmemiş tropik cins kereste
4407 24 ila 4407 29	Tropik cins işlenmiş kereste
4420	Üzerine kakma yapılmış ağaç, mücevherat, ahşap kutu vb. eşya, ahşap küçük heykelcikler ve diğer süs eşyası
4421	Ahşap diğer eşya
45	Mantar ve mantardan eşya
46	Hasırdan, sazdan veya örülmeye elverişli diğer maddelerden mamullar, sepetçi ve hasırcı eşyası
50	İpek
5101	Yün ve yapağı (karde edilmemiş veya taranmamış)
5201 00	Pamuk elyafı (karde edilmemiş veya penyelenmemiş)
53	Dokumaya elverişli diğer bitkisel lifler, kağıt ipliği ve kağıt ipliğinden dokunmuş mensucat
56	Vatka, keçe ve dokunmamış mensucat, özel iplikler, sicim, kordon, ip vb.
5701	Düğümlü veya sarmalı halılar ve diğer dokumaya elverişli maddelerden yünlü ve sarmalı yer kaplamaları
5702 100000	Kilim, sumak, karaman ve elde dokunmuş benzeri yer döşemeleri
5705 001000	Yünden veya ince hayvan kıllarından (hazır eşya halinde olsun olmasın) halılar ve dokuma yer kaplamaları**
5808	Parça halinde kordonlar, işleme yapılmamış şeritçi eşyası vb.
6702 90 000	Yapma çiçekler, yapraklı dallar vb.
68	Taş, alçı, çimento, amyant, mika veya benzeri maddelerden eşya
6913	Seramikten heykelcikler ve diğer süs eşyası
6914	Seramikten diğer eşya
7018 10	Cam boncuklar, taklit inciler, kıymetli veya yarı kıymetli taş taklitleri vb.
7117	Taklit mücevherci eşyası
9401 50 000	Rotten kamışı, sepetçi söğüdü, bambu vb. maddelerden oturmaya mahsus mobilyalar
9403 80 000	Diğer maddelerden mobilyalar (Rotten kamışı, sepetçi söğüdü ve bambu vb.)
9403 90 900	Bunların aksam ve parçaları
9601	İşlenmiş fildişi, kemik, bağa, boynuz, mercan vb.
9602 00 000	İşlenmiş, yontulmaya elverişli bitkisel veya mineral maddeler ve bu maddelerden eşya, sertleştirilmemiş jelatin vb.
9603	Süpürgeler ve fırçalar, elle kullanılmaya mahsus mekanik süpürgeler (Motorlular hariç), paspaslar ve tüyden toz süpürgeleri vb.(35.03 pozisyonundaki jelatin hariç)
9604 00 000	El kalburları, elekleri
9606	Düğmeler, çıtçılar, düğme formları ve bunların diğer aksamı
9609	Kurşun kalemler (9608 pozisyonundakiler hariç), kurşun boya kalemleri, pasteller vb.
9614	Pipolar, puro ve sigara ağızlıkları ve bunların aksam ve parçaları
9615 11 000	Sertleştirilmemiş kauçuktan veya plastik maddelerden saç tarakları, süs tarakları vb.
9617 00	İzole edici kaplar ve diğer vakumlu kaplar
97	Sanat eserleri, koleksiyon eşyası ve antikalar

Dış Ticarete Standardizasyon Uygulamaları

Rusya'ya yapılan ihracatta bazı ürünler için istenilen GOST-R Uygunluk Belgesi 15 Mart 2015 tarihinde yürürlükten kaldırılmış ve Avrasya Birliği Sertifikası olarak adlandırılan EAC Gümrük Birliği Sertifikası yürürlüğe girmiştir.

EAC Sertifikası vermek üzere Rusya Federasyonu'nda 1518 laboratuvar ve 744 belgelendirme kuruluşu, Beyaz Rusya'da 232 laboratuvar ve 49 belgelendirme kuruluşu, Kazakistan'da 207 laboratuvar ve 73 belgelendirme kuruluşu yetkilendirilmiş olup, yetkilendirilen kuruluşların

listesine Rusça olarak (<http://eurasiancommission.org/ru/docs/Lists/List/techreg.aspx>) adresinden ulaşılabilecektir.

Ayrıca Rusya ve GB otoritelerince veterinerlik, bitki sağlığı, sağlık ve sınaı gúvenlik kurallarına uygunluk belgeleri de talep edilmektedir.

Rusya Federasyonu'nda 1 Temmuz 2013 tarihinden itibaren gıda sanayi úrünlerinde yeni teknik düzenlemeler yürürlüğe girmiştir. Buna göre tarım ve gıda sanayi firmalarının ISO 22000 belgesine sahip olmaları gerektiği belirtilmiştir.

Etikette Rusça bilgiler bulunması zorunluluğu

Başlangıçta gıda malları için geçerli olan bu uygulama 1 Temmuz 1998 tarihinde gıda dışı malları da içerecek şekilde genişletilmiştir. Etikette malın adı, orijini, net ağırlığı, malın terkibi, üretim yılı, raf ömrü, besleyici değeri, kullanım koşulları gibi bilgilerin Rusça olarak yer alması gerekmektedir. Söz konusu etikete sahip olmayan malların satışı ise mümkün bulunmamaktadır. Söz konusu şartlar her bir mal için GOSSTANDART'tan temin edilebilmektedir.

Karantina Belgesi

Rusya Federasyonu'nda uygulanan standart prosedürünün yanı sıra dış ticaret işlemleri için geçerli olan diğer bir belge düzeni, bitki hayvan kontrol ve karantina belgeleri uygulamasıdır. Gıda maddelerinin üretiminde ve dış ticaretinde uygulanan bitki ve hayvan karantina belgeleri, Rusya Federasyonu Tarım Bakanlığı ve Bakanlığa bağlı yerel otoriteler tarafından düzenlenmektedir. Karantina belgeleri için de Rusya ile diğer úlkeler arasında ikili anlaşmalar imzalanmakta, bu çerçevede Rusya, arasında ikili anlaşmalar bulunan úlkelerce düzenlenen karantina belgelerini geçerli addetmektedir. Rusya ayrıca, uluslararası normlara uygun olarak düzenlenen karantina belgelerini de kabul etmekte, dış ticaret işlemlerinde ihracatçı firma ile ithalatçı Rus firması arasında imzalanan satış sözleşmelerinin Tarım Bakanlığı'na onaylatılması zorunlu bulunmaktadır.

TÜRKİYE RUSYA EKONOMİK VE TİCARİ İLİŞKİLER

Rusya ile Türkiye Arasındaki Ticaret Dengesi

SSCB döneminde de Türkiye'nin önemli bir ticaret ortağı konumunda olan Rusya ile ticari ilişkiler 1992 yılında Birliğin dağılmasından sonra da artarak devam etmiştir. Coğrafi yakınlık, Türkiye-Rusya ticari ve ekonomik ilişkilerinin gelişmesinde önemli bir avantaj sağlamaktadır. Rusya ile imzalanan, Karma Ekonomik Komisyonu mekanizmasını kuran anlaşma ile gelir üzerinden alınan vergilerde çifte vergilendirmeyi önleme, turizm alanında işbirliği, yatırımların karşılıklı teşviki ve korunması, gümrük konularında karşılıklı yardım ve işbirliği anlaşmaları ve Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Hakkında Protokol, bu ülkeyle ekonomik ilişkilerimizi düzenleyen diğer önemli belgelerdir.

Tablo 7: Türkiye-Rusya Dış Ticaret Değerleri (milyon \$)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
2000	643.903	3.886.583	4.530.486	-3.242.680
2001	924.107	3.435.673	4.359.780	-2.511.566
2002	1.172.039	3.891.722	5.063.761	-2.719.683
2003	1.367.591	5.451.316	6.818.907	-4.083.725
2004	1.859.187	9.033.138	10.892.325	-7.173.951
2005	2.377.050	12.905.620	15.282.670	-10.528.570
2006	3.237.611	17.806.239	21.043.850	-14.568.628
2007	4.726.853	23.508.494	28.235.347	-18.781.641
2008	6.483.004	31.364.477	37.847.481	-24.881.473
2009	3.202.398	19.450.085	22.652.483	-16.247.687
2010	4.628.153	21.600.641	26.228.794	-16.972.488
2011	5.992.633	23.952.914	29.945.548	-17.960.281
2012	6.680.586	26.625.286	33.305.872	-19.944.700
2013	6.964.209	25.064.214	32.028.423	-18.100.004
2014	5.943.014	25.293.392	31.239.105	-19.347.679
2015	3.588.657	20.401.756	23.990.413	-16.813.099
2016	1.732.954	15.162.386	16.895.340	-13.429.432
2017	2.734.316	19.514.094	22.248.410	-16.779.778
2018	3.401.617	22.306.475	25.708.092	-18.904.858
2018/5	1.369.832	9.947.688	11.317.520	-8.577.857
2019/5	1.466.986	9.005.067	10.472.053	-7.538.081

Kaynak: TÜİK

Tablo 8: Türkiye'nin Rusya'ya İhracatında Başlıca Ürünler (milyon \$)

GTİP	ÜRÜNLER	2016	2017	2018	Değişim 2017/2018 %
0805	Turunçgiller (taze veya kurutulmuş)	270	332	301	-9
8708	Kara taşıtları için aksam, parçaları	108	136	178	31
0809	Kayısı, kiraz, şeftali (nektarin dahil), erik ve çakal eriği (taze)	27	108	123	14
6403	Ayakkabı; yüzü deri, tabanı kauçuk, plastik, tabii, suni vb kösele	15	47	103	122
8703	Otomobil, steysin vagonlar, yarış arabaları	45	46	90	93
0806	Üzümler (taze veya kurutulmuş)	4	123	71	-42
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	15	56	71	27
0810	Diğer meyveler (taze)	8	15	49	237
8716	Taşıtlar için römorklar, yarı römorklar vb. ile aksam-parçaları	7	35	48	38
0302	Balıklar (taze veya soğutulmuş)	34	37	46	24
8516	Elektrikli su ısıtıcıları, elektrotermik cihazlar (şofbenler)	30	29	46	61
8302	Adi metallerden donanım, tertibat vb. Eşya	33	37	45	22
6006	Diğer örme mensucat	4	18	44	141
0808	Elma, armut ve ayva (taze)	3	20	43	121
8403	Buhar kazanları dışında kalan merkezi ısıtma kazanları	17	30	36	20
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	20	29	35	21
6203	Erkek/erkek çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	19	27	34	28
6004	Diğer örme mensucat (en>30cm, elastomerik/kauçuk iplik=>%5)	2	8	33	287
6204	Kadın/kız çocuk için takım, takım elbise, ceket vs.	18	27	32	19
4011	Kauçuktan yeni dış lastikler	16	19	32	68
6110	Kazak, süveter, hırka, yelek vb. Eşya (örme)	14	22	31	42
9406	Prefabrik yapılar	0	3	31	924
0702	Domates (taze/soğutulmuş)	0	2	30	1.314
0709	Diğer sebzeler (taze/soğutulmuş)	19	3	30	824
4303	Kürkten giyim eşyası, aksesuarları, kürkten diğer eşya	13	27	30	11
3907	Poliasetaller, diğer polieterler, epoksit-alkid reçineler vb (ilk şekilde)	20	22	30	37
3401	Sabunlar, yüzey aktif organik maddeler	28	29	30	2
0802	Diğer kabuklu meyveler (taze/kurutulmuş) (kabuğu çıkarılmış/soyulmuş)	19	19	28	48
7113	Kıymetli metaller ve kaplamalarından mücevherci eşyası	14	34	28	-19
6109	Tişört, fanila, diğer iç giyim eşyası (örme)	13	21	27	28
8480	Metal dökümü için kasalar, plakalar, kalıp modelleri	16	24	26	10
8414	Hava-vakum pompası, hava/gaz kompresörü, vantilatör, aspiratör	8	17	25	51

8536	Gerilimi 1000 voltu geçmeyen elektrik devresi teçhizatı	15	18	24	29
1206	Ayçiçeği tohumu	16	17	23	34
3920	Plastikten diğer levha, yaprak, pelikül ve lamalar	10	15	23	51
5407	Sentetik iplik, monofil, şeritlerle dokumalar	8	9	22	141
0303	Balıklar (dondurulmuş)	6	8	21	159
8462	Metalleri dövme, işleme, kesme, şataflama presleri, makineleri	10	18	21	13
8507	Elektrik akümülatörleri, separatörleri	13	20	20	4
8477	Kauçuk, plastik eşya imal ve işleme makine ve cihazları	8	12	20	71

Kaynak: Trademap

Tablo 9: Türkiye'nin Rusya'dan İthalatında Başlıca Ürünler (milyon \$)

GTİP	ÜRÜN	2016	2017	2018	Değişim 2017/2018 %
9999	Başka yerde belirtilmemiş ürünler	5.202	6.578	6.418	-2
2710	Petrol yağları ve bitümenli minerallerden elde edilen yağlar	2.170	3.289	5.136	56
2701	Taşkömürü; taşkömüründen elde edilen briketler, topak vb. Katı yakıtlar	1.005	1.480	1.415	-4
7207	Demir/alaşimsız çelikten yarı mamuller	563	761	1.242	63
1001	Buğday ve mahlut	491	582	1.057	81
7208	Demir/çelik sıcak hadde yassı mamulleri-genişlik 600mm. Fazla	564	1.028	912	-11
7204	Demir/çelik döküntü ve hurdaları, bunların külçeleri	562	684	868	27
7601	İşlenmemiş alüminyum	618	548	603	10
7403	Aritilmiş bakır, işlenmemiş bakır alaşımları	433	540	542	0
7201	Dökme demir (pik) aynalı demir (kütle, blok vb. İlk şekillerde)	97	244	296	22
1512	Ayçiçeği, aspir, pamuk tohumu yağları (kimyasal olarak değiştirilmemiş)	726	398	255	-36
7209	Demir/çelik yassı mamul, soğuk haddelenmiş kaplanmış (600mm. Den geniş)	146	222	251	13
1005	Mısır	76	171	233	36
2302	Hububat ve baklagillerin kepek, kavuz ve diğer kalıntıları	127	152	164	8
2601	Demir cevherleri ve konsantreleri	143	163	139	-15
2711	Petrol gazları ve diğer gazlı hidrokarbonlar	230	134	133	-1
7225	Alaşımli çeliklerden yassı hadde mamulü (genişlik 600mm.den çok)	54	68	122	80
2814	Saf amonyak/amonyağın sulu çözeltileri	89	111	118	6
7408	Bakır teller	78	70	106	52
7801	İşlenmemiş kurşun	34	76	101	32
1003	Arpa	0	20	96	374

2306	Bitkisel yağların üretiminden (23.04-05' hariç)arta kalan küspe ve katı atıklar	97	87	93	7
3102	Azotlu mineral/kimyasal gübreler	168	81	81	1
2803	Karbon (tarifenin başka yerinde belirtilmeyen)	38	53	69	30
4002	Sentetik kauçuk, taklit kauçuk, stiren-butadien kauçuğu vb	51	76	66	-14
7202	Ferro alyajlar	41	75	65	-13
2704	Taşkömürü, linyit ve turbdan elde edilen kok/sömikok, karni kömürü	5	43	61	40
3105	Azot, fosfor ve potasyum gibi; iki/üçünün karışımları	100	28	51	85
2905	Asiklik alkoller vb. Halojenlenmiş, sülfolanmış, nitrolanmış/nitrozalanmış türevl	29	37	50	36
4804	Kraft kağıt/kartonlar-sıvanmamış-rulo veya tabaka halinde	36	46	49	5
4801	Gazete kağıdı (rulo veya tabaka)	56	47	48	3
2815	Sodyum hidroksit (kostik soda) potasyum hidroksit (kostik potas)	13	31	48	55
7203	Ağırlık; %99, 94 ü demir olan (parça, pellet, vb.) Müstahsallar	48	107	42	-61
7224	Diğer alaşımli çelik (ilk şekillerde ve yarı mamulleri)	10	44	41	-7
2916	Doymamış asiklik ve siklik monokarboksilik asitler ve türevleri	1	39	38	-3
2902	Siklik hidrokarbonlar	17	14	37	154
4802	Sıvanmamış kağıt ve karton (perfore edilmemiş kart ve şeritler)	58	58	37	-37
4412	Kontrplaklar, kaplama panolar, benzeri kaplama ağaçlar	147	118	35	-71
3902	Propilen ve diğer olefinlerin polimerleri (ilk şekillerde)	34	49	34	-31
2915	Doymuş asiklik monokarboksilik asitler vb. Türevleri	20	30	33	11

Kaynak: Trademap

1998 yılında Rusya'da yaşanan ekonomik kriz sonrasında Türkiye-Rusya dış ticaret hacmi önemli ölçüde daralmış, iki ülke arasındaki ticaret 2000 yılından itibaren yeniden ivme kazanmıştır. Diğer yandan Türkiye-Rusya dış ticaretindeki açık ise 1997 yılından itibaren artarak devam etmiştir. Ticaret açığının en önemli nedeni ülkemizin 2000'li yıllarda enerji ihtiyacının önemli bir bölümünü Rusya Federasyonu'ndan sağlama konusunda bir tercih yapmasına rağmen, 18.9.1984 tarihinde S.S.C.B ile imzalanan Doğal Gaz Anlaşması çerçevesinde, doğal gaz karşılığında mal ihracı uygulamasının devam ettirilememesidir. Ülkeye ihracatımızın artırılması için potansiyel Türk ihraç ürünlerinin ülkede yoğun tanıtımı ve tutundurma faaliyetleri önem arz etmektedir.

Ülkemizin Rusya Federasyonu ile dış ticaret hacmi küresel mali kriz nedeni ile 2009 yılında %39 oranında gerilemiştir. 2009 yılında hem ihracatta hem de ithalatta gerileme gözlenmiştir. Ülkeye ihracatımız %51, ülkeden ithalatımız ise %37 oranında düşmüştür. 2010 yılında ülkenin küresel krizin olumsuz etkilerinden çıkmaya başlaması ile birlikte Rusya'ya ihracatımız artmaya

başlamıştır. 2010 yılında ülkeye ihracatımızda %45 artış söz konusudur. Aynı dönemde ithalatımızda ise %11 oranında artış gözlenmiştir. 2011 yılında ise ülkeye ihracatımız 2010 yılına göre %29,5 oranında, ülkeden ithalatımız ise %11 oranında artmıştır. Ülkeye ihracatımız 2012 yılında 2011 yılına göre %11,5 artarak 6,7 milyar Dolar olmuştur. Aynı dönemde ülkeden ithalatımız ise bir önceki yıla göre %10,8 artarak 26,6 milyar Dolar seviyesine ulaşmıştır. 2013 yılında ihracatımız 2012 yılına kıyasla %4,2 artarken, ithalatımız ise %5,9 oranında daralmıştır. 2013 yılında 18,1 milyar Dolar olarak gerçekleşen dış ticaret açığı bir önceki yıla göre %9,2 azalmıştır. 2014 yılında Rusya'ya ihracatımız ülke ekonomisindeki yavaşlama ve Rublenin değer kaybına bağlı olarak ithalatın daralması nedeni ile %14,6 oranında düşüş kaydetmiştir. Ülkeden 2014 yılı ithalatımız ise %0,01 artmıştır.

2016 yılında ihracatımız 1.733.568.570 milyar Dolar (geçen yıla göre yaklaşık %52 düşüş), ithalatımız 15.160.961 milyar Dolar (geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %25 düşüş) İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2016 yılında geçen yıla göre yaklaşık %30 oranında azalarak 16,9 milyar dolara düşmüştür.

2017 yılında Rusya'ya ihracatımız, geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %58 oranında artarak, 2.735.484 milyar Dolara ulaşmıştır. Aynı dönemde ithalatımız ise yaklaşık %29 oranında artarak 19.513.833 milyar Dolar olarak gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde ticaret hacmimiz geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık % 32 oranında artarak 22.249.317 milyar Dolar olmuştur.

İki Ülke Arasında Ticaretin Altyapısını Düzenleyen Anlaşma ve Protokoller

8.10.1937 tarihli "Ticaret ve Seyrisefain Anlaşması" ile 25.2.1991 tarihli "Ticari ve Ekonomik İşbirliğine Dair Anlaşma".

15.12.1997 tarihinde imzalanan ve 17 Mayıs 2000 tarihinde onay süreci tamamlanan "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına ilişkin Anlaşma"

15.12.1997 tarihinde imzalanan ve 1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe giren "Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması".

15.12.1997 tarihinde imzalanan "Ticari, Ekonomik, Sınai, Bilimsel-Teknik İşbirliğinin Geliştirilmesi Hakkında Uzun Vadeli Program".

Türkiye-Rusya Federasyonu Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyon Protokolleri (13. Dönem KEK Toplantısı Protokolü/01.12.2014).

Türkiye-Rusya Federasyonu Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyon 14. Dönem Toplantısı Protokolü (12.10.2016).

Türkiye-Rusya Federasyonu Hükümetlerarası Karma Ekonomik Komisyon 15. Dönem Toplantısı Protokolü (21.10.2017).

Doğal Gaz Anlaşması

18.9.1984 tarihinde imzalanan Doğal Gaz Anlaşması ile Sovyet tarafı 1987 yılından başlayarak 25 yıl süreyle Türkiye Cumhuriyeti'ne doğal gaz sevk etmeyi garanti ederken, Türk tarafı da bu süre zarfında doğal gaz ithal etmeyi taahhüt etmiştir. Anlaşma ile doğal gaz bedellerinin Türkiye tarafından serbest döviz şeklinde ödenmesi, Rus tarafının ise bu ödemeleri genelde Türk malları alımında kullanması amaçlanmıştır. Anlaşmanın imzalandığı dönemde, doğal gaz karşılığında mal ihracı uygulaması ile geleneksel Türk ihraç ürünleri ihracatından ziyade, Türk sanayi ürünlerinin ihracatının artırılması için yeni bir imkan yaratılması hedeflenmiştir.

Doğal gaz anlaşmasının ülkemiz açısından diğer önemli bir yönü, doğal gaz bedellerinin bir kısmının, Türk müteahhitlik firmalarının Rusya'da gerçekleştirmiş oldukları projelerin finansmanında kullanılmasıdır. 1986 yılında imzalanan 9. Dönem KEK Protokolünde bu konuda hükümlere yer verilmiştir.

İlk doğal gaz alımına başlanıldığı yıl olan 1987 ile 1994 yılları arasında 1,9 milyar Dolar tutarında doğal gaz ithalatı gerçekleştirilmiş olup, bu tarihler arasında belirlenen mal listeleri kapsamında kayda alınan ihracat miktarı 271 milyon Dolar, gerçekleştirilen müteahhitlik hizmetleri toplamı ise 609 milyon Dolar olmuştur. Ancak, söz konusu Doğal Gaz Hesabı Uygulaması, 1994 yılından itibaren devam ettirilememektedir.

Diğer taraftan, ülkemizdeki doğal gaz kullanımının giderek yaygınlaşması ve 1990'lı yıllardaki ihtiyaçlar nedeniyle, ithal edilen doğal gaz miktarının artırılması yönünde ülkemizce çalışmalara başlanmıştır. 1994 yılında imzalanan protokol ile mevcut 6 milyar m³ doğal gaz alımının, 1995 yılından itibaren tedricen artırılması ve 1998 yılında 10,5 milyar m³'e çıkarılması öngörülmüş, 1996 yılında imzalanan bir protokolle de Batı hattından sağlanacak ilave gaz miktarı 8 milyar m³'e çıkarılmıştır.

Ayrıca, mevcut Batı hattına ilave olarak Rusya Federasyonu'ndan ithal edilecek doğal gazın Karadeniz'in altından geçerek Türkiye'ye getirilmesine ilişkin anlaşma 1997 yılında imzalanmıştır. "Mavi Akım" olarak adlandırılan bu anlaşma ile ülkemize Karadeniz'in altından 16 milyar m³ doğal gaz sevk edilmesi kararlaştırılmıştır.

Türkiye 2000'li yıllarda enerji ihtiyacının önemli bir bölümünü Rusya Federasyonu'ndan sağlama konusunda bir tercih yapmıştır. Bu tercih, Rusya Federasyonu ile ekonomik ve ticari ilişkilerimizdeki temel noktalardan birini teşkil etmektedir. Ülkemiz Rusya Federasyonu'ndan 2008 yılında 23,8 milyar m³, 2009 yılında 19,9 milyar m³ doğal gaz satın almıştır.

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında yapılan diğer anlaşmalar aşağıda belirtilmektedir:

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasındaki ticari ilişkiler 8.10.1937 tarihli "Ticaret ve Seyrisefain Anlaşması" ve 25.2.1991 tarihli "Ticari ve Ekonomik İşbirliğine Dair Anlaşma" çerçevesinde yürütülmektedir.

Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma" 15.12.1997 tarihinde Ankara'da imzalanmış ve onay süreci 17 Mayıs 2000 tarihinde tamamlanmıştır.

İki ülke arasında “Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması” 15.12.1997 tarihinde imzalanmış ve 1 Ocak 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

İki ülke arasında Ticari, Ekonomik, Sınai ve Bilimsel-Teknik İşbirliğinin Geliştirilmesi Hakkında Uzun Vadeli Program, 15.12.1997 tarihinde imzalanmıştır.

Türkiye-Rusya Federasyonu Hükümetler arası KEK XIII. Dönem Toplantısı Moskova'da 24-26 Kasım 2014 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Söz konusu toplantıya ilişkin Protokol, 1 Aralık 2014 tarihinde imzalanmıştır.

Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci ve Rusya Enerji Bakanı Aleksandr Novak, 12 Ekim 2016 tarihinde İstanbul'da, Türkiye-Rusya Federasyonu Hükümetler Arası Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 14. Dönem Toplantısında KEK protokolünü imzamışlardır.

Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci ve Rusya Enerji Bakanı Aleksandr Novak, 21 Ekim 2017 tarihinde Kazan'da, Türkiye-Rusya Federasyonu Hükümetler Arası Karma Ekonomik Komisyonu (KEK) 15. Dönem Toplantısında KEK protokolünü imzamışlardır.

Ruble ile Ticaret

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 sayılı kararın değiştirilmesini sağlayan Kanun Hükmündeki Kararname'nin 14 Nisan 2009 tarihinde Resmi Gazete' de yayınlanarak yürürlüğe girmesi ile birlikte Türkiye-Rusya arasındaki ticarete Ruble kullanımı başlamıştır. Konu ile ilgili olarak Rusya'daki Türk bankalarından bilgi alınması mümkündür.

Rusya Federasyonu-Türkiye Basitleştirilmiş Gümrük Hattı Uygulaması

Rusya Federal Gümrük Servisi Temmuz 2008'de yayınladığı bir iç genelge ile Türkiye'den Rusya Federasyonu'na yapılan tüm sevkiyatlara ilişkin yoğun kontroller başlatmış, 13.08.2008 tarihinde yayınladığı bir iç genelge ile de Türkiye'den sevk olunan ve/veya Türk menşeli tüm ürünlere %100 gümrük kontrolü uygulayarak Türk araçları ve ürünlerini Rus gümrüklerinde uzun süreli bekleme maruz bırakmıştır. Genelge, yalnızca Türkiye'ye yönelik olmayıp Yunanistan, İtalya, Moğolistan, Çin ve BAE gibi ülkeleri de kapsamaktadır.

Söz konusu genelgeden kaynaklanan Rus gümrüklerinde uzun süreli bekleme sorununun aşılması amacıyla 18.09.2008 tarihinde “Türkiye Cumhuriyeti Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Rusya Federasyonu Federal Gümrük Servisi Arasında Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesine İlişkin Protokol” imzalanmıştır. Bu Protokol ile iki ülke arasında Basitleştirilmiş Gümrük Hattı (BGH) adında bir sistem oluşturulması öngörülmüştür.

6 Ağustos 2009 tarihinde Rusya Federasyonu Başbakanı Sayın Vladimir Putin'in Türkiye'yi ziyareti esnasında ise, iki ülke gümrük idaresi başkanları tarafından imzalanan Türkiye Cumhuriyeti Gümrük ve Ticaret Bakanlığı ile Rusya Federasyonu Federal Gümrük Servisi Arasında Gümrük İşlemlerine İlişkin Mutabakat Zaptı ile kriz aşılmıştır.

Söz konusu Mutabakat Zaptında, Rusya Federasyonu Gümrük Servisinin, Türkiye menşeli ve Türkiye'den ithal edilen eşyaya yönelik tam tespit uygulamasını içeren 13 Ağustos 2008 tarihli Genelgeyi ve diğer idari tedbirleri, 17 Ağustos 2009 tarihi itibarıyla yürürlükten kaldıracağı

hükme bağlanmıştır. Anılan Genelgenin iptal edildiği, Rusya Federasyonu'nun 18 Ağustos 2009 tarihli yazısı ile bildirilmiştir. Bu sayede, yaklaşık bir yıl süren ve Türk araçları ve ürünlerini Rus gümrüklerinde uzun süreli beklemelelere maruz bırakan Türkiye'den sevk olunan ve/veya Türk menşeli ürünlerin tabi tutulduğu tam tespit uygulaması 17 Ağustos 2009 tarihi itibarı ile sona ermiştir.

Diğer taraftan, 6 Ağustos 2009 tarihli Mutabakat Zaptında, 17 Ağustos 2009 tarihi itibarıyla, gümrük işlemlerinin olağan rejim çerçevesinde gerçekleştirileceği yer almaktadır. Bu husus, Türk mallarına karşı, üçüncü ülkelerden farklı, negatif ayrımcılık içeren bir uygulamayla karşılaşılmayacağını ifade etmektedir.

Türkiye ile Rusya arasında oluşturulan, iki ülke arasındaki ticarete sevk edilen mallara ilişkin bilgilerin iki ülkenin gümrük idareleri arasında elektronik yolla önceden değişimine dayanan bir sistemdir. Sistemden yararlanmak tamamen gönüllülük esasına dayanmakta olup, sistem çerçevesinde, sevk edilen mallara ilişkin bilgileri gümrük idaresine önceden sunan firmalara dış ticaret işlemlerinde çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır.

18 Eylül 2008 tarihli BGH Protokolünde uygulamanın tüm taşımacılık türlerine uygulanacak bir sistem olması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, pilot uygulamasının birinci aşaması Atatürk Havalimanı ve Sabiha Gökçen Havalimanı ile Vnokovo Havalimanı arasında başlayan BGH sisteminin yakın bir zamanda kara ve deniz taşımacılığına da yaygınlaştırılması konusunda çalışmalar devam etmektedir.

Rusya Federasyonu-Türkiye Basitleştirilmiş Gümrük Hattı Uygulaması

Basitleştirilmiş Gümrük Hattı uygulaması, Türkiye ile Rusya arasında oluşturulan, iki ülke arasındaki ticarete sevk edilen mallara ilişkin bilgilerin iki ülkenin gümrük idareleri arasında elektronik yolla önceden değişimine dayanan bir sistemdir. Sistemden yararlanmak tamamen gönüllülük esasına dayanmakta olup, sistem çerçevesinde, sevk edilen mallara ilişkin bilgileri gümrük idaresine önceden sunan firmalara dış ticaret işlemlerinde çeşitli kolaylıklar sağlanmaktadır.

Basitleştirilmiş Gümrük Hattı uygulaması Türkiye ile Rusya Federasyonu arasında 18 Eylül 2008'de imzalanan "Gümrük İşlemlerinin Basitleştirilmesine İlişkin Protokol" ile hayata geçirilmiştir. Basitleştirilmiş Gümrük Hattı (BGH) kapsamında ihracatta danışma, denetim ve veri giriş faaliyetleri konusunda Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) tek yetkili kuruluştur.

Sistem kapsamında ihracatçılarımız gümrükleme zamanının kılmasına yol açacak şekilde kolaylaştırılmış gümrük işlemleri ve gümrük muayenesinden muafiyet gibi kolaylıklardan faydalanabilmektedir. İstanbul Atatürk ve Sabiha Gökçen havalimanları ile Moskova'daki Vnukovo Havalimanı arasında başlatılan sistem, zamanla farklı taşıma modlarında kullanımına imkan sağlayacak şekilde kara sınır kapıları ve limanlara yaygınlaştırılmıştır.

Karşılıklı Yatırımlar

Rusya'daki Türk firmalarının 10 milyar Dolar civarında yatırımı bulunduğu tahmin edilmektedir. Enka, Koç, Zorlu Grubu (Vestel, Taç, Zorlu Enerji), Efes, Şişecam, Kale Grubu, Eczacıbaşı gibi büyük firmaların yanı sıra küçük ve orta ölçekli firmaların da Rusya'da yatırımları

bulunmaktadır. Türk firmalarının en fazla yatırım yaptığı bölgeler arasında Moskova, Tataristan (Alabuga Serbest Ekonomik Bölgesi), Rostov, Krasnodar, Soçi, Novorossisk, Lipetsk (Serbest Ekonomik Bölge), St. Petersburg bulunmaktadır. Türkiye'deki Rus yatırımlarının toplam değeri de 10 milyar Doları aşmıştır. Ülkemizdeki Rus yatırımları turizm, hizmetler, petrol/gaz işleme ve depolama alanında yoğunlaşmaktadır.

Müteahhitlik Hizmetleri

Rusya, Türk müteahhitlik firmalarının 1990'lardan bu yana en fazla proje üstlendiği ülke olup, Türk müteahhitlik hizmetleri açısından en önemli pazardır. Bugüne kadar müteahhitlik firmalarımız Rusya'da 65 milyar dolara ulaşan 1.910 proje üstlenmişlerdir. Türk yurtdışı müteahhitlik sektörünün toplam 326,8 milyar dolara ulaşan proje portföyü içerisinde Rusya'nın payı yaklaşık %20 seviyesindedir. Son yıllarda yaşanan küresel finansal krizi nedeniyle Türk müteahhitlerin pazardaki toplam iş hacminde daralma olmasına rağmen Rusya pazarı Türk müteahhitleri için söz konusu dönem itibarı ile yurtdışı faaliyetlerinin en fazla olduğu pazar konumundadır.

KAYNAKÇA

Rusya Ülke Raporu, Çayeli Ticaret ve Sanayi Odası.

Rusya Ülke Raporu, Türkiye Ev Tekstili, Sanayicileri ve İşadamları Derneği.

Rusya Ülke Raporu, Van TSO.

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/rusya-federasyonu/ulke-profil/ekonomik-gorunum>

<https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/avrupa/rusya-federasyonu/ulke-profil/ekonomik-gorunum/genel-bilgiler>.

<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43451286>.

https://tebledisticaret.com/tr/kesfet-piyasalar/rusya/ekonomik-ve-politik-anahat?home_criteres_pays=45.